

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut komunikačních studií a žurnalistiky

Katedra mediálních studií

Diplomová práce

2023

Bc. Michal Málek

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut komunikačních studií a žurnalistiky

Katedra mediálních studií

**Analýza nedělních příloh deníků České slovo a Venkov
ve vybraných letech.**

Diplomová práce

Autor práce: Michal Málek

Studijní program: Mediální studia

Vedoucí práce: doc. PhDr. Barbara Köpplová, CSc.

Rok obhajoby: 2023

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne ...

Bc. Michal Málek

Bibliografický záznam

Málek, Michal. *Analýza nedělních příloh deníků České slovo a Venkov ve vybraných letech*. Praha, 2023. 64 s. Diplomová práce (Mgr.). Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut komunikačních studií a žurnalistiky, Katedra mediálních studií. Vedoucí diplomové práce doc. PhDr. Barbara Köpplová, CSc.

.

Rozsah práce: 130 000 znaků (včetně mezer)

Abstrakt

Diplomová práce *Analýza nedělních příloh deníků Venkov a České slovo ve vybraných letech* se věnuje rozboru nedělních příloh a rubrik deníků České slovo a Venkov v letech 1933 a 1943. Cílem práce bylo zjistit, jak tyto přílohy a rubriky vypadaly, jakým tématům se věnovaly, jaký měly charakter a jak se ve zvoleném časovém horizontu a historickém kontextu proměnily. Za pomoci obsahové analýzy nedělních rubrik a příloh deníků bylo zjištěno, jakou měly tyto přílohy a rubriky podobu, jakou měly strukturu a jaké bylo jejich tematické zaměření. Do samotné analýzy byly vždy zahrnuty první nedělní vydání z každého měsíce z let 1933 a 1943. Analýza dále prokázala, že nedělní rubriky a přílohy obou deníků plnily zábavní funkci a přinášely čtenářům zejména odpočinkové čtení v podobě krásné literatury a zájmových či populárně naučných rubrik. Kromě toho bylo zjištěno, že tyto nedělní příspěvky byly z velké části zaměřeny také na ženy a děti, kterým byly určeny samostatné přílohy a rubriky. Diplomová práce také objasňuje, jakým způsobem se promítlo odlišné politické zaměření obou deníků do těchto nedělních příloh a jak tyto příspěvky zasáhla propaganda v období Protektorátu Čechy a Morava.

Abstract

The diploma thesis *Analysis of the Sunday Columns of České Slovo and Venkov in Selected Years* is devoted to the analysis of sunday supplements and columns of the daily newspapers České slovo and Venkov in 1933 and 1943. The aim of the thesis was to find out what these supplements and columns looked like, what topics they dealt with, what their character was and how they changed in the selected time horizon and historical context. A content analysis of the sunday newspaper columns and supplements was used to determine what these columns looked like, what their structure was, and what topics they covered. The analysis itself always included the first sunday edition of each month from 1933 and 1943. The analysis also showed that the sunday columns and supplements of both newspapers had an entertainment function and provided readers with mainly relaxing reading in the form of fiction and interest or popular science columns. In addition, it was found that these sunday columns were also largely aimed at women and children, to whom separate supplements and columns were devoted. The diploma thesis also explains how the

different political focus of the two newspapers was reflected in these sunday supplements and how this content were affected by propaganda during the Protectorate of Bohemia and Moravia.

Klíčová slova

České slovo, Venkov, příloha, propaganda, Protektorát Čechy a Morava, denní tisk, zábava, obsahová analýza

Keywords

České slovo, Venkov, newspaper supplement, propaganda, Protectorate of Bohemia and Moravia, newspapers, entertainment, content analysis

Title/název práce

Analýza nedělních příloh deníků České slovo a Venkov ve vybraných letech.

Analysis of the Sunday Columns of České Slovo and Venkov in Selected Years.

Poděkování

Za vřelý přístup, morální podporu a cenné rady bych rád poděkoval vedoucí mé práce doc. PhDr. Barbaře Köpplové, CSc.

OBSAH

1 ÚVOD	2
2 TEORETICKÉ ZAKOTVENÍ	3
2.1 Tištěná média v období první republiky	3
2.1.1 Charakteristika a struktura tištěných médií	
2.2 Tištěná média v období Protektorátu Čechy a Morava	5
2.2.1 Charakteristika a struktura tištěných médií	
2.3 Média a zábava	
2.3.1 Teoretické ukotvení zábavy	9
2.3.2 Zábava a československý tisk	9
3 METODOLOGIE	12
3.1 Popis zvolené metody a její omezení	12
3.2 Popis výzkumného vzorku	13
3.3 Výzkumné otázky	14
4 DENÍK VENKOV	15
5 DENÍK ČESKÉ SLOVO	17
6 EMPIRICKÁ ČÁST	20
6.1 Nedělní přílohy deníku Venkov	20
6.1.1 Nedělní přílohy Venkova z roku 1933	20
6.1.1.1 Struktura a témata	21
6.1.1.2 Autoři	24
6.1.1.3 Shrnutí nedělního Venkova z roku 1933	26
6.1.2 Nedělní přílohy Venkova z roku 1943	27
6.1.2.1 Struktura a témata	27
6.1.2.2 Autoři	30
6.1.2.3 Shrnutí nedělního Venkova z roku 1943	30
6.1.3 Shrnutí a proměny nedělního Venkova z roku 1933 a 1943	31
6.2 Nedělní přílohy deníku České slovo	33
6.2.1 Nedělní přílohy deníku České slovo z roku 1933	33
6.2.1.1 Struktura a témata	34
6.2.1.2 Autoři	38
6.2.1.3 Shrnutí nedělního Českého slova z roku 1933	40
6.2.2 Nedělní přílohy Českého slova z roku 1943	41
6.2.2.1 Struktura a témata	41
6.2.2.2 Autoři	43
6.2.2.3 Shrnutí nedělního Českého slov z roku 1943	43
6.2.3 Shrnutí nedělního Českého slova z roku 1933 a 1943	44
6.3 Nedělní vydání Venkova a Českého slova z let 1933 a 1943	45
6.4 Vyhodnocení výzkumných otázek	48
7 ZÁVĚR	50
8 SUMMARY	52
POUŽITÁ LITERATURA	54

1. Úvod

Na období první republiky se často vzpomíná jako na zlatou éru Československa. Nově vzniklá republika se během prvních dvaceti let své existence dokázala prosadit jako prosperující, demokratický a mezinárodně uznávaný evropský stát. Toto období bylo charakterizováno mimo jiné bohatým kulturním a uměleckým životem, který se projevoval v oblastech literatury, výtvarného umění, architektury, divadelní či filmové tvorby i tištěných médiích.

Periodický tisk si i přes vzrůstající konkurenci v podobě filmového a rozhlasového zpravodajství udržel výsadní postavení na poli medií a měl zásadní vliv na společnost. Funkce tištěných medií nebyla pouze informační, měla také zábavní funkci, která v příznivých podmínkách první republiky nabývala na významu.

Téma diplomové práce se soustředí na analýzu nedělních příloh významných deníků České slovo a Venkov v období první republiky a Protektorátu Čechy a Morava. Do analýzy byly zahrnuty nedělní výtisky deníků z let 1933 a 1943. Nedělní vydání tištěných medií představovala vrchol publikační činnosti uplynulého týdne a bývala doplněna o odpočinkové, zábavní a zájmové rubriky a přílohy. Práce se soustředí na tyto specifické příspěvky, které tvořily nedělní rozšířená vydání deníků a jejichž obsah se lišil od běžné denní publicistiky.

Za pomoci obsahové analýzy rozšířených nedělních vydání deníků bude cílem zjistit, jak tyto zábavní rubriky vypadaly, jakým tématům se věnovaly, jaký měly charakter a jak se ve zvoleném časovém horizontu a historickém kontextu proměnily. Kromě toho se práce za pomoci předem stanovených výzkumných otázek pokusí objasnit, zdali bylo součástí těchto příloh rovněž odpočinkové čtení, jestli se obracely také na ženy a děti, zdali se promítlo odlišné politické zaměření deníků do těchto příloh a jestli do nich v období protektorátů Čechy a Morava zasáhla propaganda.

Nedělní přílohy tištěných medií z těchto let byly dosud málo prozkoumány. Tato diplomová práce se provedenou analýzou deníků Venkov a České slovo pokusí přispět k již existujícím materiálům, které pojednávají o charakteru dobových tištěných medií.

2. Teoretické zakotvení

Tištěná média měla v české společnosti důležité místo již za Rakouska-Uherska a národního obrození. Veřejnosti sloužila např. k informování o společenském a politickém dění. V období od 90. let 19. století až do první světové války docházelo k velkému nárůstu novinových titulů a jejich diferenciaci podle obsahového a politického zaměření, a také podle určení různým skupinám obyvatelstva. Se vznikem nového státu po první světové válce byla státem převzata tisková legislativa Rakouska-Uherska a byla založena Československá tisková kancelář – národní tisková agentura, která se stala novou institucí v organizačním uspořádání veřejné komunikace v Československu.¹

2.1 Tištěná média v období první republiky

Také během období První republiky docházelo k rozšiřování tištěných médií, a zvyšovala se též i jejich kvalita. Jak uvádí Končelík, Večeřa a Orság, důležitými pozitivními faktory pro jejich rozvoj byla demokratická politika ustavené republiky, otevřená a uvolněná duchovní atmosféra, vliv rozvinutých západních médií, značný ekonomický potenciál země, sociální vzestup nižších a středních vrstev a celkový kulturní a intelektuální rozmach v uměleckých a vědních oborech. I přes souběžné vyvstání konkurence v podobě rozhlasového vysílání a filmového zpravodajství se periodický tisk dostal na jeden z vrcholů svého vývoje a na poli médií měl rozhodující vliv na společnost.²

2.1.1 Charakteristika a struktura tištěných médií

Struktura tištěných médií první republiky se do značné míry ustanovila již za Rakouska-Uherska, během vzniku politických stran na konci 19. století.³ Rámec pro podnikání v oblasti tištěných médií pak formovalo tehdejší tržní hospodářství Československa. Oproti západoevropským zemím, ve kterých noviny obvykle patřily soukromým vlastníkům, byla v Československu velká část těchto médií spojena právě

¹ BEDNAŘÍK, P., JIRÁK, J., KÖPPOVÁ, B. *Dějiny českých médií*. Praha: Grada, 2019, s. 159

² KONČELÍK, J., VEČEŘA, P., ORSÁG, P. *Dějiny českých médií 20. století*. Praha: Portál, 2010, s. 32

³ BEDNAŘÍK, P., JIRÁK, J., KÖPPOVÁ, B. *Dějiny českých médií*. Praha: Grada, 2019, s. 159-160.

s politickými stranami, které je finančně podporovaly. Vzhledem k právním normám neměly politické strany možnost vlastnit nemovitý majetek, tedy ani vydavatelství nebo tiskárny, a nemohly tak vydávat noviny nebo časopisy přímo. Politické strany tento problém řešily vybudováním tiskových podniků, ve kterém měly rozhodující postavení straniční funkcionáři, nebo prostřednictvím fyzických osob, také obvykle členů stran, kteří se prezentovali jako nezávislí vlastníci tištěných medií či tiskáren.⁴

Stranické tiskové podniky vybuďovaly bohatou strukturu tištěných médií. Nejdůležitějším a největším tiskovým podnikem byl národně-socialistický Melantrich. Druhým významným byla pak agrárnícká Novina, následovaly národně demokratická Pražská akciová tiskárna, lidovecká Československá akciová tiskárna, Čechie živnostenské strany a Právo lidu sociální demokracie. Specifickou pozici mělo vydavatelství Tempo založené Jiřím Stříbrným, které mělo vedle politických cílů i silné komerční aspirace a stalo se protagonistou v oblasti bulvarizace tisku. Nadstranická tištěná média byla v Československu zastoupena menšinově. K nejvýznamnějším patřily Lidové noviny, které se těšily renomé nejkvalitnějšího tisku v zemi. Na důležitosti v oblasti tištěných medií nabývala v této době také inzerce.⁵

Vedle bohaté struktury stranického tisku, ale i řady dalších titulů, které vycházely mimo vydavatelské koncerny,⁶ se na podobě novin odrážela také vzrůstající specializace novinářské profese. Rozšiřoval se záběr témat, obsah nabýval na věcnosti a aktuálnosti. Noviny poskytovaly zpravodajské a publicistické texty z vnitřní i zahraniční politiky, ekonomické aktuality, sociální témata, kulturu a sport. Běžnou součástí deníků byly úvodníky, komentáře, fejetony nebo glosy. Obrazovému materiálu dominovaly fotografie, své místo si ale udržely i kresby a karikatury. Obsah novin měl informativní, agitační, ale také zábavní funkci, která ani se vzrůstající konkurencí v podobě zmíněného rozhlasového a následně televizního vysílání neztrácela na významu.⁷

Noviny byly obvykle vydávány v tzv. středoevropském formátu, v rozměru 45 x 30 cm. Počet stran se ve všední dny pohyboval obvykle kolem 8-12 stran. V neděli a svátek se zvyšoval často i na více než 20 stran. Články v denním tisku byly běžně rozděleny do specializovaných rubrik a časté byly také přílohy, které se často přikládaly např. k nedělním vydáním. Běžné byly různé velikosti a typy písem, příznačná byla grafická pestrost doplněná

⁴ Tamtéž, s. 168

⁵ KONČELÍK, J., VEČEŘA, P., ORSÁG, P. *Dějiny českých médií 20. století*. Praha: Portál, 2010, s. 35-36

⁶ Tamtéž, str. 164

⁷ KONČELÍK, J., VEČEŘA, P., ORSÁG, P. *Dějiny českých médií 20. století*. Praha: Portál, 2010, s. 37-41

o výtvarné prvky a fotografie.⁸

Významné deníky vycházely dvakrát denně v podobě raníků a večerníků, za vrchol týdenního cyklu bylo považováno nedělní vydání. Náklad velkých deníků býval vyšší u večerního vydání. Zvýšení nákladů na večerní vydání bylo zapříčiněno populárnějším obsahem večerníků a tehdejšími zvyklostmi – lidé raději četli noviny navečer po příchodu z práce. Náklady raníků se pohybovaly obvykle v řádu desetitisíců výtisků na číslo. U příkladu Českého slova v polovině 30. let to bylo 25 tisíc kusů. U Venkova až 30 tisíc kusů, a přestože náklady večerníků bývaly zpravidla o třetinu vyšší než raníky, vycházelo například Večerní České slovo ve více než půlmilionovém nákladu. Řádově vyšší náklady často mívala také nedělní vydání.⁹ Tištěným médiím, vydávaným v takto velkých nákladech se dařilo oslovovat své publikum. Za vysokou popularitou tištěných medií stál fakt, že obyvatelstvo českých zemí bylo z drtivé většiny gramotné a na kulturní výši, a že se vrůstající ekonomickou úrovní a osmihodinovou pracovní dobou si mohla značná část populace dovolit vyčlenit si čas i finance ke koupi a konzumaci tisku na denní bázi.¹⁰

2.2 Tištěná média v době Protektorátu Čechy a Morava

Prvorepublikové demokratické Československo skončilo přijetím mnichovského diktátu roku 1938. Stát přišel zhruba o třetinu svého území a třetinu obyvatel, včetně více než jednoho milionu Čechů a Slováků. Politický systém byl centralizován a došlo ke změnám stranického systému, jak byl znám z období první republiky. KSČ byla zrušena, ostatní levicové a středové strany začaly spadat do Národní strany práce a pravicové strany byly sjednoceny pod vlivnější Stranu národní jednoty. Vedle těchto dvou politických útvarů působila samostatně ještě Národní obec fašistická. Po vydání tzv. zmocňovacího zákona,

⁸ Tamtéž

⁹ Tamtéž

¹⁰ KONČELÍK, J., VEČEŘA, P., ORSÁG, P. *Dějiny českých médií 20. století*. Praha: Portál, 2010, s. 37-41

který de facto zrušil parlamentní demokracii (vláda směla nově bez souhlasu parlamentu měnit ústavu a vydávat vládní nařízení, namísto parlamentem schvalovaných zákonů), došlo následně i k likvidaci systému politických stran. Ty mohly být po jednom z prvně vydaných nařízení zakládány a být činné pouze se souhlasem vlády.¹¹

Po několik měsíců trvajícím období tzv. druhé republiky, které v březnu 1939 skončilo obsazením českých zemí německou armádou a zřízením tzv. Slovenského státu, vyhlásili nacisté nad okupovaným územím Protektorát Čechy a Morava, jehož domácí administrativa začala podléhat německé okupační správě, řízené říšským protektorem. Strana Národní jednoty a Národní strana práce byly sloučeny v jedno, na autoritativním principu postavené Národního souručenství, jakožto jediné povolené politické hnutí v zemi. V kontextu okupace čelily české země velkým hospodářským problémům, poráženecké náladě a morální krizi. České hospodářství bylo okupanty vykořisťováno, úspory obyvatelstva byly do velké míry znehodnoceny a zaveden byl přidělový systém. Mnoho tištěných medií zaniklo a zakázán byl také komunistický tisk.¹² O vydávaném tisku začal rozhodovat okupační a protektorátní úřad a veškerá česká média byla těmto úřadům podřízena. Ústředními deníky Národního souručenství byly v této době Národní listy a Národní noviny, které měly za úkol věnovat se průmyslu a obchodu. Další noviny, které pod Národní souručenství spadaly, měly také za úkol věnovat se konkrétním tématům. Např. Venkov a Lidové noviny problémům zemědělců, Národní práce nebo České slovo zase tématům zaměstnaneckým a zaměřeným na dělnictvo.¹³ Přestože se některá periodika snažila od začátku okupace udržet českou národní identitu, postupně podléhala personálním změnám, kolaboračním jednáním a silné cenzuře, a některá byla postupně decimována. Jak uvádí Končelík, Večeřa a Orság:

„Z více než 2 000 titulů, které existovaly na počátku protektorátu, jich na jeho konci přetrvávala už jen pouhá desetina. O bytí a jakosti legálního tisku spolurozhodovala okupační a válečná realita provázená materiálním nedostatkem, ztráta odborného personálu, technické obtíže a ekonomické zbídačení bezohledně vykořisťovaných českých zemí.“¹⁴

¹¹ EMMERT, F. *Průvodce českými dějinami 20. století*. Brno: Clio, 2012, s. 141-142

¹² KONČELÍK, J., VEČEŘA, P., ORSÁG, P. *Dějiny českých médií 20. století*. Praha: Portál, 2010, s. 89

¹³ GEBHART J., KUKLÍK J., *Počátky Národního souručenství v roce 1939*, in: ČČH 1993, č. 3, s. 421-422.

¹⁴ KONČELÍK, J., VEČEŘA, P., ORSÁG, P. *Dějiny českých médií 20. století*. Praha: Portál, 2010, s. 94

Vedle působení exilového tisku, který měl ze strany československé emigrace za úkol zprostředkovávat světu informace z okupovaného státu, fungoval také ilegální tisk. Ten byl nejaktivnější především v počátečních letech protektorátu, ale se stupňujícím se terorem začal slábnout. Pozice novinářů v zemi se díky represím stávala čím dál obtížnější. Byli i tací novináři, kteří se svým zaměstnáním v legálních tiskovinách snažili krýt svou ilegální odbojovou činností. Příkladem byl Rostislav Korčák, který navenek psal články pro Venkov a zároveň byl zapojen do odbojových publicistických aktivit.¹⁵

2.2.1 Charakteristika a struktura tištěných médií

Okupace změnila produkci tištěných médií v Protektorátu Čechy a Morava a zásadně ovlivnila tisk také po obsahové stránce. Nástrojem pro fungování a kontrolu tisku v protektorátní době byly tiskové konference, na kterých byli jak šéfredaktoři, tak i významní redaktoři instruováni k tomu, jak ovlivňovat obyvatelstvo v zemi.¹⁶ Úvodníky a komentáře byly protkány propagandou a cenzura sledovala i ostatní rubriky, včetně inzerce. Kulturní rubriky, které byly zkraje protektorátu nedílnou součástí boje o národní sebezáchovu, byly postupně nahrazovány odpočinkovými a zábavními tématy, která sloužila jako dočasný unik z tíživé atmosféry doby. Noviny se s uplynulým časem tenčily, ztrácely tematickou pestrost a v závěru války už pouze informovaly o válečném dění. V počátku okupace omezení nebo zákaz vydávání novinových listů určovaly spíše politické důvody, v posledních měsících to pak bylo především z hospodářských důvodů a nedostatku novinového papíru.¹⁷ I nejvýznamnější deníky ke konci války vycházely v rozsahu pouhého jednoho listu.¹⁸ Nacisté z politických a ekonomických důvodů zrušili veškerá nepohodlná média a zachovali pouze ta, která se jevila pro jejich ideologii jako užitečná. Především šlo o populární tituly, které oslovovaly široký okruh čtenářů, a měly tak vysoký propagandistický potenciál. Obzvláště důležitým bylo pro strukturu českého legálního tisku vládní nařízení, která začala platit od května 1941. Toto nařízení výrazně upravovalo poměry v českém tisku. Předsednictvem ministerské rady bylo nově možné určovat rozsah tiskovin i výši nákladu periodik, anebo zcela zastavovat jejich vydávání.¹⁹

¹⁵ KONČELÍK, J., VEČEŘA, P., ORSÁG, P. *Dějiny českých médií 20. století*. Praha: Portál, 2010, s. 98-99

¹⁶ GEBHART, J., KÖPPOVÁ, B., KRYŠPÍNOVÁ, J. *Řízení legálního českého tisku v Protektorátu Čechy a Morava*. Praha: Karolinum, 2010, s. 7-8

¹⁷ BEDNAŘÍK, P., JIRÁK, J., KÖPPOVÁ, B. *Dějiny českých médií*. Praha: Grada, 2019, s. 206

¹⁸ KONČELÍK, J., VEČEŘA, P., ORSÁG, P. *Dějiny českých médií 20. století*. Praha: Portál, 2010, s. 97

¹⁹ BEDNAŘÍK, P., JIRÁK, J., KÖPPOVÁ, B. *Dějiny českých médií*. Praha: Grada, 2019, s. 206-207

K další důležité změně pro tehdejší tisk došlo v roce 1942. Potom, kdy v lednu převzal Emanuel Moravec ministerstvo školství a nově založený Úřad lidové osvěty, sloučil oba úřady téhož roku v jednu instituci – ministerstvo školství a lidové osvěty. Nově pod něj spadl i tiskový odbor, předtím působící při předsednictvu ministerské rady. Cenzuru v tomto nastavení vykonávaly jak protektorátní a okupační úřady, tak Gestapo, německá bezpečnostní služba či ministerstvo vnitra skrze policejní ředitelství a jeho regionální buňky. Za obsah tištěných médií zůstávali odpovědní jejich šéfredaktoři, a jak k cenzuře doplňuje Končelík, Večera a Orság:

„V každém listě dále pracovali úředníci Ústředí tiskové dozorcí služby (ÚTDS), kteří dohlíželi na texty určené ke zveřejnění a vykonávali cenzuru přímo v redakci. Byli nezávislí na vedení listů. Buď článek schválili, nebo požadovali změny. Povinnosti cenzorů byly značné a jejich odpovědnost vysoká. Museli dohlížet na všechny texty, na jejich souhrn s obrazovým materiálem a na celkové vyznění příslušných stránek tisku. Praxe fungovala tak, že článek byl schválen redakční cenzurou, poté byl zaslán do ÚTDS.“²⁰

V srpnu roku 1944 postihly restriktce i zavedené noviny jako České slovo, které omezilo vydávání na týdenní periodicitu. Na konci války z původně obrovského množství deníků zůstávalo pouze dvanáct listů, včetně Večerního Českého slova a Venkova.²¹

2.3 Média a zábava

Pro sledování zábavních témat, jejich funkce a zaměření v nedělních přílohách deníků České slovo a Venkov ve vybraném časovém období, je důležité ukotvit téma zábavy do určitého teoretického rámce a zároveň jej zasadit do kulturního a politického kontextu sledované doby.

2.3.1 Teoretické ukotvení zábavy

²⁰ KONČELÍK, J., VEČEŘA, P., ORSÁG, P. *Dějiny českých médií 20. století*. Praha: Portál, 2010, s. 90-91

²¹ KONČELÍK, J., VEČEŘA, P., ORSÁG, P. *Dějiny českých médií 20. století*. Praha: Portál, 2010, s. 99-100

Zábavu v souvislosti s mediální komunikací definuje Volek, podle kterého je to „specifická forma sociálního jednání, resp. komunikačních obsahů, které umožňují jejich konzumentům únik před tlakem každodenních životních situací.“²² Podobný přístup k funkci zábavy má také Rubin, pro kterého zábavní funkce v médiích funguje jako obranný mechanismus před tlakem každodenní reality. Formy rozptýlení či obrany, které mediální zábava svému publiku poskytuje pak rozděluje do tří kategorií, kterými jsou a) uvolnění nahromaděné emocionální energie b) krátkodobý únik před každodenními problémy a c) krátkodobé utlumení pocitu nudy vyvolané rutinizací každodenních aktivit.²³ V moderní společnosti se podle Volka význam zábavy jakožto fenoménu spojuje především s průmyslovou revolucí a prohloubením dělby práce. Zábava tak podle něj získala podobu sekularizovaného rituálu s funkcí chvilkového osvobození v rámci volného času od každodenní pracovní rutiny.²⁴

Při tomto teoretickém vymezení zábavy je potřeba také dodat, že její chápání souvisí s kulturními reáliemi dané společnosti i s obdobími vývoje v čase. V určité společnosti tak může nabývat na ideologičnosti a stát se efektivním nástrojem k legitimizování hodnot aktérů, kteří se nacházejí u moci.²⁵ I tuto souvislost proto diplomová práce sleduje prostřednictvím jedné ze čtyř výzkumných otázek. Pokusí se zodpovědět zdali, a jakým způsobem se do nedělních příloh (vč. zábavního obsahu obsahu) propsala změna politické situace v zemi v podobě diktatury nacistického Německa.

2.3.2 Zábava a československý tisk

Meziválečné období v Československu bylo charakterizováno bohatým kulturním a uměleckým životem, který se projevoval v oblastech literatury, výtvarného umění, architektury, divadelní či filmové tvorby i tištěných médiích. V této době přicházely do Československa kulturní vlivy z USA či SSSR, dalším významným rysem bylo také prolínání české a německé kultury. Objevily se nové umělecké směry (např. dadaismus, surrealismus, funkcionalismus), prozaická tvorba zažívala jedno ze svých nejpłodnějších období, v poezii se prosazovaly směry jako poetismus a proletářská poezie a rozvoj

²² VOLEK, J. *Slovník mediální komunikace*. Praha: Portál, 2004, s. 317

²³ RUBIN, A. M. *Media uses and effects: A uses-and-gratifications perspective*. V: J. Bryant & D. Zillmann (Eds.), *Media effects: Advances in theory and research*, 1994, s. 417–436

²⁴ VOLEK, J. *Slovník mediální komunikace*. Praha: Portál, 2004, s. 317

²⁵ Tamtéž

zaznamenala také psychologická próza nebo tradice legionářské a katolické literatury. Ve 30. letech pak nabývala v umělecké tvorbě na síle také protiválečná témata, zejména v kontextu probíhající občanské války ve Španělsku. Mnoho válečných spisovatelů bylo významnými novinářskými osobnostmi, například Karel Čapek a Karel Poláček, který působil i v deníku *České slovo*.²⁶

Nelze zároveň opomenout, že poválečná doba posílila úlohu žen ve společnosti, což se projevilo také na poli tištěných medií. Odrazem tohoto jevu bylo zvýšené zaměření na časopisy, které byly určené ženským čtenářkám. Melantrich na tuto proměnu reagoval uvedením čtrnáctideníku *Eva*, součástí byly ale také časopisy tradičnějšího rázu jako *List paní a dívek*, anebo řada titulů s módním zaměřením. Ženy také po válce získaly volební právo, a proto se na ně obracely i časopisy politických stran. Vedle ženského publika se období první republiky zaměřilo i na nejmladší publikum v podobě expanze dětských a mládežnických časopisů. Mezi některé z nich patřily např. tituly *Srdíčko* nebo *Mladý hlasatel*, na mládež pak cílily zejména románové časopisy s dobrodružnými příběhy a westernovou tematikou, jako byly např. časopisy *Rozruch* a *Rodokaps*.²⁷

Své místo v rámci zábavního, populárně naučného či jinak zájmového obsahu měly také novinové anebo časopisecké přílohy, jejichž nedělní vydání jsou předmětem zkoumání této diplomové práce. Osvaldová a Halada specifikují přílohy jako něco, co bylo přiloženo k hlavnímu chodu, v tomto případě tedy různě obsáhlá tiskovina, která byla přidána k deníku nebo časopisu. Tyto přílohy v československém tisku často sloužily nejen k publikaci zákonů, vyhlášek, inzerci, či již zmíněnému zarámování konkrétních zájmových témat. Přílohy byly také orientovány na určité věkové skupiny, či byly určeny výhradně mužům nebo ženám a byly zaměřeny i na zábavu a odpočinek, jak bude vyplývat z praktické části této práce. Mezi známé české přílohy, které byly vydávány v období Československa patřily např. *Malý oznamovatel*, přiložený k *Národní politice*, anebo nedělní přílohy *Lidové noviny* dětem, kde publikovali např. bratři Čapkové, Ondřej Sekora nebo Josef Lada.²⁸

Jak z výše uvedeného vyplývá, zábava nabývala v prvorepublikové kultuře na významu, to se projevilo také v oblasti medií včetně tisku, kde nabývala mnoha forem a podob a měla za cíl své publikum a čtenáře pobavit je nebo jim poskytnout relaxaci a odpočinek. V tiskovinách byly těmito formami aktuální kulturní a společenské události,

²⁶ BEDNAŘÍK, P., JIRÁK, J., KÖPPLOVÁ, B. *Dějiny českých médií*. Praha: Grada, 2019, s. 157-160

²⁷ KONČELÍK, J., VEČEŘA, P., ORSÁG, P. *Dějiny českých médií 20. století*. Praha: Portál, 2010, s. 55

²⁸ OSVALDOVÁ, B., HALADA, J. *Praktická encyklopedie žurnalistiky a marketingové komunikace*. 3., rozš. vyd. Praha: Libri, 2007, s. 162-163

zajímavé rozhovory a profily osobností, odlehčené a zábavné příběhy a fejetony, interaktivní křížovky, hádanky a hříčky aj.

V období Druhé republiky a vyhlášení protektorátu, kulturní četnost tvorby a rozkvět naopak upadaly. A zejména ekonomická a politická situace německé diktatury měla za následky degradaci svobodné kulturní produkce i omezení nebo zánik velkého množství dobové publicistiky.²⁹

²⁹ BEDNAŘÍK, P., JIRÁK, J., KÖPPLOVÁ, B. *Dějiny českých médií*. Praha: Grada, 2019, s. 191-204

3 Metodologie

Za hlavní metodu této diplomové práce jsem zvolil kvalitativní obsahovou analýzu zveřejněných nedělních příloh deníků Venkov a České slovo ve dvou vybraných letech, a to 1933 a 1943. Skrze kvalitativně orientovanou obsahovou analýzu je možné vysledovat hlavní témata, kterým se nedělní přílohy obou deníků v konkrétním vymezeném časovém období věnovaly, a na koho svým obsahem cílily. A díky dvěma roků v odlišných politických kontextech (první republika, Protektorát Čechy a Morava) zároveň konstruovat představu o proměně publicistických trendů a společenských nálad.

3.1 Popis zvolené metody a její omezení

Pro charakter, sběr a analýzu dat této diplomové práce je charakteristické vymezené téma, subjekt zkoumání v podobě tištěných vydání nedělních příloh deníků Venkov a České slovo, a několik výzkumných otázek, k jejichž osvětlení je potřeba podrobně vyhledávat v přílohách a pokusit se analyzovat jejich obsah v kontextu doby. Proto je pro tuto práci nejvhodnější zastřešující kvalitativní přístup skrze perspektivu historického výzkumu. Metoda kvalitativního výzkumu má mnoho tradic a na teoretickém poli neužívá jednotnou definici. Budu proto vycházet z Creswellovy definice, která nasedá na zmíněné charakteristiky, a pamatuje na rozdílné přístupy i široké užití. Creswell definoval kvalitativní výzkum takto:

„Kvalitativní výzkum je proces hledání porozumění založený na různých metodologických tradicích zkoumání daného sociálního nebo lidského problému. Výzkumník vytváří holistický obraz, analyzuje různé typy textů, informuje o názorech účastníků výzkumu a provádí zkoumání v přirozených podmínkách.“³⁰

Za výhody kvalitativního (historického) výzkumu pro tuto práci považuji Hendlem shrnuté přednosti v podobě možnosti zkoumání fenoménu v přirozených podmínkách – v této práci vzhledem ke vzorku zkoumání jsou to historické publicistické texty, studování procesů a získávání podrobného popisu a vzhledu do vymezené historické etapy a jejich

³⁰ CRESWELL, J., W. *Qualitative Inquiry and Research Design: Choosing Among Five Traditions*. Thousand Oaks, Calif., 1998, s. 12

událostí, a to včetně situací reflektující každodennost společnosti.³¹ V kombinaci s historickým výzkumem budu v práci vycházet z Bergovy definice, který poznamenává:

„Historická metoda může být použita k získání informací, které jinak nejsou pro výzkumníky dostupné. Nabízí prostředky pro zodpovězení otázek a získání řešení, jež často zůstanou nepovšimnuta. Síla historického výzkumu spočívá v jeho aplikovatelnosti v nejrůznějších oblastech a v množství informací a poznatků, které jím lze získat.“³²

Jak ovšem Hendl podotýká, kvalitativní a historický výzkum mají interpretativní funkci a je proto potřeba doplnit, že získaná znalost nemusí být univerzální či zobecnitelná. Práce se soustředí na obsahovou analýzu, která bude přes snahu o maximální objektivitu ovlivněna tím, kdo ji provádí, a to jak chápáním samotného obsahu, tak samotným zúžením na relevantní výzkumný vzorek a kapacitní nemožností analyzovat všechny dokumenty.³³ I přes tyto nevýhody kvalitativního přístupu se však práce snaží odhalit charakter a souvislosti doby v tištěných médiích a přispět tak k porozumění dobové kultury.

3.2 Popis výzkumného vzorku

Práce si klade za cíl zmapovat charakter a proměny specifických nedělních rubrik a příloh deníků *Venkov* a *České slovo* v období První republiky v roce 1933 a Protektorátu Čechy a Morava v roce 1943. Nedělní vydání tištěných médií představovala vrchol publikační činnosti uplynulého týdne a bývala rozšířena o odpočinkové a zájmové rubriky a přílohy. Práce se soustředí na specifické příspěvky, které tvořily toto nedělní rozšíření, a jež se zároveň odlišovaly od běžné denní publicistiky, a pokusí se objasnit, jak tyto zábavní rubriky vypadaly, jakým tématům se věnovaly, jaký měly charakter a jak se ve zvoleném časovém horizontu a historickém kontextu měnily.

Deník *České slovo* byl zahrnut do analýzy jako jeden z nejčtenějších deníků v zemi. Vycházel jakožto ústřední periodikum významné, středolevé Československé strany socialistické, jejíž elektorát zahrnoval široké spektrum obyvatelstva z různých sociálních vrstev, včetně střední třídy, dělnické třídy a městského obyvatelstva. Práce dále analyzuje

³¹ HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace. Čtvrté, přepracované a rozšířené vydání.* Praha: Portál, 2016, s. 47-48

³² BERG, B. L. *Qualitative research methods for the social sciences.* Boston: Allyn and Bacon, 1998, s. 246

³³ HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace. Čtvrté, přepracované a rozšířené vydání.* Praha: Portál, 2016, s. 48-139

nedělní vydání deníku Venkov, který také patřil mezi významné tiskoviny a vycházel jako ústřední tiskový orgán jedné z nejsilnějších prvorepublikových politických stran agrárníků, tedy strany, která hájila zájmy především zemědělského a venkovského lidu.

S ohledem na množství a rozsah nedělních rubrik a příloh, byly do analýzy zahrnuty pouze první nedělní vydání z každého měsíce z let 1933 a 1943. Práce tedy dohromady rozebírá 48 nedělních vydání, které obsahovaly zhruba 300 novinových stran specifického nedělního čtení. Součástí nedělních vydání deníků byla vždy také dětská příloha, která však v Českém slově vycházela v roce 1933 jako součást pátečního výtisku. Aby bylo možné vysledovat proměny dětských příloh a získat ucelený obraz, byla tato páteční příloha také zahrnuta do analýzy. Roky 1933 a 1943 byly vybrány s cílem zjistit, jak vypadalo nedělní čtení v období první republiky a Protektorátu Čechy a Morava, a jak se v kontextu doby proměnilo. Materiály k deníku České slovo byly získávány z fondů Národní knihovny. České slovo z roku 1933 bylo přístupné na mikrofilmech, ale většina výtisků Českého slova z roku 1943 dosud nebyla zdigitalizována a materiály musely být získávány z fyzických přetisků. Deník Venkov je dostupný online v Národní digitální knihovně Kramerius.

3.3 Výzkumné otázky

Analýze výzkumného vzorku nedělních příloh ve vybraném období předcházelo sestavení čtyř výzkumných otázek. Tyto otázky budou využity ke zmapování zábavní funkce nedělních příloh, vlivu politického zaměření stran na nedělní přílohy a jejich proměn, souvisejících se změnou politického režimu. Výzkumné otázky zní:

V1. Plnily nedělní přílohy zábavní funkci a nabízely čtenářům rovněž určité odpočinkové čtení?

V2. Obracely se na děti a ženy, zatímco denní vydání bylo převážně určené mužům?

V3. Promítalo se odlišné politické zaměření deníků i do jejich nedělních příloh?

V4. Zasáhla propaganda v období Protektorátu Čechy a Morava do obsahu nedělních příloh?

4 Deník Venkov

Doba přelomu století byla doprovázena rozvojem zemědělství, koncertovaného na venkově a industrializací, která se soustředila ve městech. Zároveň docházelo k rozmachu politických stran, který byl mimo jiné ovlivněn připravovaným rozšířením volebního zákona tak, aby do tehdejší říšské rady mohli od roku 1907 volit všechny vrstvy obyvatel dle všeobecného a rovného hlasovacího práva, a tedy i zemědělci nebo dělníci. Proto bylo pro tehdejší politické strany důležité expandovat svůj vliv na nové voliče a rozšířit tedy i stranický tisk, který se stal jedním z hlavních nástrojů politické komunikace s jejich potenciálními voliči.³⁴

Stranický tisk byl vydáván v Českomoravských podnicích tiskařských a vydavatelských (od roku 1930 tiskařské a nakladatelské podniky Novina). Na počátku 20. století tak byl v tomto společenském kontextu na základech časopisu Obrany zemědělců založen deník Venkov, a to jako ústřední tiskový orgán tehdejší Československé strany agrární. Pro zjednodušení orientace v textu je nutné uvést, že se název strany v průběhu jejího působení měnil a se změnou názvu strany se měnil i podtitul Venkova.³⁵ V průběhu celé první republiky však byla strana obecně označována jako strana agrární, a stejně tomu bude v této diplomové práci. Jako takový byl Venkov první deník v Rakousku-Uhersku, který se zaměřoval výhradně na obyvatelstvo venkova. Jeho ústřední redakce se nacházela v Praze, další redakce začaly lokálně vydávat v Brně, Olomouci, Opavě, Přerově a ve Vídni. První číslo Venkova vyšlo na konci března v roce 1906.³⁶ Jeho orientace i úzké propojení s českou agrární stranou bylo deklarováno v samotném prvním čísle, kde stálo:

*„Vystupujeme před veřejnost, co orgán mohutné strany agrární, co mluvčí všech vrstev venkovských, - tedy jak rolníků, tak chalupníků, domkářů, vesnických živnostníků i zemědělského dělnictva – spjatých nerozlučně k sobě tisícerymi zájmy, společnými strastmi, nadějemi i snahami.“*³⁷

Po vyhlášení samostatného Československa vstoupila česká agrární strana do nového

³⁴ HARNA, J., LACINA, V. *Politické programy českého a slovenského agrárního hnutí 1899-1938*. Edice politických programů sv. 5. Praha 2007, s. 14.

³⁵ Agrární strana vznikla jako Česká strana agrární na začátku roku 1899, v roce 1905 se přejmenovala na Československou stranu agrární. Od roku 1919 nesla název Republikánská strana. Československého venkova, a od roku 1922 se přejmenovala na Republikánskou stranu zemědělského a maloroľnického lidu.

³⁶ BEDNAŘÍK, P., JIRÁK, J., KÖPPLOVÁ, B. *Dějiny českých médií*. Praha: Grada, 2019, s. 147

³⁷ NESG. *Našemu Lidu!* Venkov, 29.3.1906, roč. I, č. 1. s. 2

státu jako plně rozvinutá politická strana, která stála na podpoře českých zemědělců. Díky silné roli, kterou zastávala v budování státu, a efektivnímu využití svých pozic se během první republiky stala nejsilnější politickou stranou.³⁸ Základní programovou myšlenkou strany byla idea agrarismu, která vykreslovala zemědělce či rolníky jako živitele národa. Zemědělská složka tak byla pokládána za jeden z nejdůležitějších stavebních kamenů národního hospodářství.³⁹ Vedle snahy prezentovat zájmy zemědělců a venkovského lidu však strana výrazně zastupovala zájmy především movitějších statkářů a sedláků. Ve 30. letech se v jejích řadách utvořilo dokonce pravicově orientovaná odnož, která se netajila sympatiemi ke krajní pravici. I přesto však agrární strana tvořila stabilní a vlivnou jednotku prvorepublikové demokracie, ze které pocházela i většina osobností, které zastávaly premiérské funkce, včetně Antonína Švehly, který se zasadil o vznik deníku *Venkov*.⁴⁰

Agrárnímu tisku se jako celku dařilo expandovat, rozšířený byl zejména regionálně. Jeho pozitivní role byla hlavně v propagaci politických témat, moderních zemědělských metod a kultivaci prostředí tehdejší rolnické společnosti. Postupně byly zavedeny přílohy deníku, které se specializovaly na důležitá témata svých čtenářských zájmových skupin. Mezi tyto přílohy, které nabyly podoby stálých rubrik byly např. *Dělnická hlídka*, *Naše samospráva* nebo *Venkovský živnostník*.⁴¹ Široké působení *Venkova* v regionech a jeho důraz na politická, ekonomická a zemědělská témata, mu mezi obyvateli zajistila respektovanou pozici. Zahraničně politické záležitosti či kulturní témata a události byly také součástí jeho obsahu, avšak oproti prvně jmenovaným byla tato témata do jisté míry upozaděna. Bylo možné v nich ovšem najít články o divadle a později filmu, nebo články o historii a literatuře, které měly za cíl vzdělávat své publikum. Každou neděli např. začala vycházet *Zábavná a poučná příloha*, do níž obzvlášť přispívali spisovatelé, umělci či další odborníci.

K šéfredaktorům a předním představitelům *Venkova*, kteří měli rozhodující vliv na jeho směřování patřili Antonín Švehla, Josef Vraný, nebo Rudolf Halík. K dalším novinářským jménům patřili např. Antonín Nečásk, Ferdinand Kahánek, Karel Mečíř, aj. Do kulturně orientovaných rubrik přispívali např. Adolf Piskáček, Josef Palivec, anebo

³⁸ MALÍŘ, J., MAREK, P. *Politické strany: vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československu 1861-2004*. I. díl. Brno: Doplněk, 2005, 1021 s. 553

³⁹ Tamtéž, s. 556-558

⁴⁰ KONČELÍK, J., VEČEŘA, P., ORSÁG, P. *Dějiny českých médií 20. století*. Praha: Portál, 2010, s. 45-46

⁴¹ MALÍŘ, J., MAREK, P. *Politické strany: vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československu 1861-2004*. I. díl. Brno: Doplněk, 2005, 1021 s. 574

Jaroslav Hilbert či Antonín Martin Brousil.⁴² Za protektorátu byl šéfredaktorem deníku proněmecky orientovaný Vladimír Krychtálek. V tomto období vycházel deník ve velice okleštěné podobě v rámci Národního souručenství a zanikl zcela v roce 1945.

5. Deník České slovo

Vznik Československé strany národně socialistické,⁴³ která stojí za později vydávaným deníkem České slovo, se datuje do 90. let 19. století. Strana vznikla za situace, kdy:

„nabylo v české společnosti na aktuálnosti hledání rovnováhy mezi řešením otázek národních a sociálních. Bylo to zároveň v době, kdy masově rostl počet českého dělnictva a kdy začala být tato sociální skupina vtahována do politické sféry a zároveň nastupovalo sociálnědemokratické hnutí založené na marxistických ideových východiscích.“⁴⁴

Programově strana cílila na široké spektrum obyvatelstva a kladla si za cíl spojit obyvatele z různých sociálních vrstev i profesí. V počátcích první republiky se pak strana začala silně orientovat na řešení sociálních problémů, na národní socialismus, otázky týkající se směřování a uspořádání nového státu a neúspěšně se pokoušela propojit nacionalismus se socialismem. Po vyřešení mnoha vnitrostranických sporů se strana ke konci 20. let stabilizovala a stala oporou demokracie a hradní politiky.

Deník České slovo začala strana vydávat od března roku 1907. Před jeho založením strana vydávala i jiná periodika (např. Česká demokracie), ale České slovo se stalo jejím ústředním stranickým deníkem, vydávaným nakladatelstvím Melantrich v Praze. Na jeho založení se díky prosazení vytvoření fondu ve straně, ze kterého mohl být denní tisk financován, významně podílel Jaroslav Šalda. Šéfredaktorem se stal Jiří Pichl a za nakladatelstvím a vydavatelstvím deníku stál J. V. Klofáč.⁴⁵ (Později redakci vedli Otakar Sýpal a od roku 1930 Karel Zděnek Klíma). I v prvním čísle Českého slova byly vyjádřeny

⁴² KONČELÍK, J., VEČEŘA, P., ORSÁG, P. Dějiny českých médií 20. století. Praha: Portál, 2010, s. 45-46

⁴³ Na 1. sjezdu v roce 1898 nesla strana název Národně sociální stranu v Čechách, na Moravě, ve Slezsku a v Horních a Dolních Rakousích. Od roku 1902 byl název změněn na Českou stranu národně sociální a od roku 1918 to byla Česká strana socialistická, o rok později se přejmenovala na Československou stranu socialistickou a od roku 1926 se strana nazývala Československou stranou národně socialistickou.

⁴⁴ KOČIAN, J. Československá strana národně socialistická v letech 1945-1948. Vyd. 1. Brno: Doplněk, 2002, s. 14.

⁴⁵ HARNA, J. Česká strana národně sociální. In MALÍŘ, Jiří; MAREK, Pavel a kol. Politické strany : vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československu v letech 1861-1938. Brno: Doplněk, 2005, s. 406.

důvody jeho založení a myšlenkového směřování, stejně jako u deníku Venkov. V úvodním článku stálo:

„Desetileté jubileum trvání národně-sociální strany oslavujeme významným činem: vydáváním vlastního denního tisku. Deset let pracovali jsme a zápasili. Hluboká víra ve spravedlnost a velikost věci, kterou hájíme, oduševňovala nás sice tak, že jsme mnoho mohli vykonati, ale přec jen scházel nám denní list, denní pojítka mezi námi a veřejností, žurnál, v němž denně mohli bychom útoky nepřátel odrážeti a zásady své. (...) Politický program náš je znám. 'České slovo' bude mu za každých okolností věrno. 'České slovo' bude však věnovati pozornost všem zjevům našeho života. Bude mít veškeré rubriky moderního lidového žurnálu.“⁴⁶

Jako takový se deník soustředil na hájení zájmů dělníků a střední třídy a zároveň byl v souladu s hradní politikou. Do první světové války vycházel jednou denně každý den v týdnu kromě pondělí. Během války bylo jeho vydávání úředně pozastaveno a opět začal vycházet až v roce 1918 v podobě obsáhlejšího ranního vydání. Od roku 1923 pak společně s odlehčenějším večerním vydáním.⁴⁷ V období první republiky se deníku České slovo dařilo a jeho podoba se v průběhu let více strukturovala a uhlazovala. Ve 20. letech bylo České slovo vydáváno v nákladu 80 000 kusů, jeho nedělní verze pak v počtu 380 000 kusů.⁴⁸ V roce 1935 byly ranní listy Českého slova vydávány v nákladu 20 000 kusů. Večerník Českého slova se dokonce postupem času stal nejvydávanějším deníkem v zemi. Obsahoval zpravidla aktuální politické a kulturní zpravodajství, novinky ze sportovního prostředí, a byl zaměřen i na zábavu. Ve 30. letech vycházel v nákladu až 530 000 kusů.⁴⁹ Podobným způsobem se díky rozmanitosti rubrik (např. na ženy a mladší publikum orientované Ženské slovo a Slovíčko), dařilo zaujímat i nedělním vydáním Českého slova, které ve 30. letech dosahovalo nákladu až na 380 000 kusů. Mezi jeho oblíbené kulturně zábavné prvky patřily např. barevně tištěné, humorně zaměřené přílohy s názvem Kvítka z čertovy zahrádky,⁵⁰

⁴⁶ NESG. *V Praze, dne 1. března: České slovo*, 1.3.1907, roč. I. č. 1, s. 1

⁴⁷ ŠALDA, Jaroslav. *Budování tisku za Rakouska, Československé republiky a jeho obrana za německé okupace*. Vyd. 1. Praha: Eva, 2001, s. 80-81

⁴⁸ ŠALDA, Jaroslav. *Budování tisku za Rakouska, Československé republiky a jeho obrana za německé okupace*. Vyd. 1. Praha: Eva, 2001, s. 176

⁴⁹ BERÁNKOVÁ, M., KŘIVÁNKOVÁ, A., RUTTKAY, F., *Dějiny československé žurnalistiky*, III. díl, 1988, s. 163

⁵⁰ Příloha Kvítka z čertovy zahrádky vycházela v letech 1925-1935 a v letech 1935-1943 nově s názvem Kvítka.

Slovíčko,⁵¹ anebo ilustrace J. Lady na motivy Haškova Švejka.⁵²

Příznivé období nejen pro československý tisk skončilo s vyhlášením Protektorátu Čechy a Morava a druhou světovou válkou. Změny v podobě oklešťování nebo zakazování mnoha titulů v okupované zemi výrazně ovlivnily i fungování Českého slova. Do jeho čela byl dosazen Karel Lanžovský, který patřil mezi okupaci podporující kolaborantské novináře. Obsah deníku a vydávání podléhalo řízené kontrole a mnoha restrikcím, které souvisely s podmínkami tištěných médií v době Protektorátu. České slovo vylo vydáváno v denní periodicitě až do roku 1944, poté vycházelo pouze jednou týdně. Večerní České slovo, jakožto deník se širokým okruhem čtenářů, byl vydáván až do samého konce války.⁵³

6 Empirická část

⁵¹ Příloha Slovíčko vycházela v letech 1927-1940

⁵² ŠALDA, Jaroslav. *Budování tisku za Rakouska, Československé republiky a jeho obrana za německé okupace*. Vyd. 1. Praha: Eva, 2001, s. 179-181.

⁵³ KONČELÍK, Jakub; VEČEŘA, Pavel; ORSÁG, Petr. *Dějiny českých médií 20. století*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010, s. 100.

6.1 Nedělní přílohy deníku Venkov

6.1.1 Nedělní přílohy Venkova z roku 1933

Ranní vydání Venkova vycházelo v roce 1933 od úterý do neděle, v pondělí vycházelo pouze jeho odpolední vydání s názvem Pondělní večer. Deník vycházel ve všední dny a v sobotu vždy v rozsahu 10 stran, nedělní vydání mělo obvykle 20 listů. Nedělní verze deníků vycházely v této době běžně v rozšířeném vydání a měly představovat publikační vrchol snažení uplynulého týdne.⁵⁴ Nedělní Venkov, který stál 80 haléřů a byl oproti vydáním z všedních dnů o 10 haléřů dražší, v tomto nebyl výjimkou.

Zhruba první polovina nedělního Venkova přinášela zpravodajství v obvyklé podobě, jako tomu bylo v předchozích dnech v týdnu. Čtenářům byly předkládány novinky a komentáře zejména z oblasti hospodářství a dále z témat, která se týkala zemědělských činností a života na venkově obecně. Hlavní částí tohoto zaměření byla stálá rubrika Národní hospodář. Zpravodajství Venkova přinášelo novinky také z politiky a součástí zpravodajství byla i sportovní rubrika. Aktuality z oblasti kultury přinášela stálá rubrika Kulturní obzor. Pravidelně vycházela také rubrika Soudní síň, která čtenářům nabízela novinky o významných či kuriozních procesech ze soudních síní. Součástí každodenních výtisků Venkova byla dále rozsáhlá inzerční rubrika s tehdy univerzálním názvem Malý oznamovatel a také nekrology se vzpomínkou na zasloužilé osobnosti venkovského či rolnického lidu. Obsah zbylých stran, o které byl nedělní Venkov rozšířen, tvořily rubriky a přílohy, které pravidelně vycházely pouze v tento den, a jež se svým zaměřením a tématy od každodenní publicistiky odlišovaly. Tyto příspěvky jsou předmětem mého soustředění.

Obsah a podoba nedělních rozšíření byla pestrá, většinou se však jednalo o zábavní či odpočinkové příspěvky. Nedílnou část tvořila literární část v podobě románů na pokračování, povídek či básní, které se tematicky soustředily výhradně na život venkovského člověka, či na témata spojená s přírodou a zemědělstvím. Odpočinkové čtení tvořily také reportáže z kulturních událostí nebo cestopisné příspěvky, přibližující čtenářům zajímavá místa, architekturu či kulturní zvyky z venkovských oblastí a malých měst. Důležitou součástí byly také zábavné příspěvky v podobě hádanek a jazykových hlavolamů nebo šachových úloh, které čtenáři luštili a mohli svá řešení zasílat do redakce a soutěžit o ceny. V nedělních rozšířených vydáních také nalzáme příspěvky bohaté na grafické a

⁵⁴ KONČELÍK, Jakub; VEČEŘA, Pavel; ORSÁG, Petr. *Dějiny českých médií 20. století*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010, s. 38

obrázkové zpracování, či příspěvky v podobě fotografií nebo kreseb.

Nedělní rozšíření *Venkova* tvořila dále rubrika věnovaná ženám, především hospodyním s názvem *Žena-Domov*, a také rubrika, která cílila na čtenáře se zájmem o motorismus, nesoucí název *Auto-Moto-Aero*. Listy byly také často doplněny o četnou, graficky bohatě zpracovanou inzerci.

Blíže se také podívám na přílohu pro děti s názvem *Dětská zahrádka*, která v tomto roce vycházela jakožto součást pátečních výtisků.

6.1.1.1 Struktura a témata

Ve zkoumaném období roku 1933 mělo nedělní rozšířené vydání *Venkova* dvě části. První polovinu tvořilo běžné zpravodajství, stejně jako v ostatních dnech v týdnu. Druhou část tvořily sledované příspěvky, jež vycházely v podobě samostatných rubrik a příloh.

Stěžejní část nedělních příloh tvořilo odpočinkové čtení v podobě uměleckých literárních příspěvků, které vycházely v rubrice s názvem *Nedělní besedy*. Touto rubrikou, která byla umístěna na samostatné stránce a označena nadpisem, obvykle začínala rozšířená část nedělního *Venkova*. Často vycházela v rozsahu jednoho listu a tvořilo jí několik literárních příspěvků v podobě povídek a básní, které byly svými tématy zpravidla posazeny do venkovských oblastí. Povídky měly jak humorný, tak zádušný charakter. Čtenáři si například mohli přečíst anekdotu o výměnkáři, který se nechal napálit při prodeji chalupy,⁵⁵ povídku z prostředí tradiční svatby v Zakarpatské Rusi⁵⁶ nebo melancholický příběh staré ženy,⁵⁷ která tesklivě vzpomíná na své mladí prožité na venkově.

Součástí nedělních vydání byla také četba na pokračování. Obvykle se jednalo o román, který vycházel vždy v rozsahu čtyř knižních stran.⁵⁸ Ve sledovaném období zde vycházel román *Přehrada* od Lothara Suchého,⁵⁹ jehož tématem je život venkovského člověka. Dále historický román *Černá maska* od J. F. Karase⁶⁰ a dobrodružný román z

⁵⁵ V.F. Štika-Paroulek: *Jak parceláře napálili*, *Venkov*, 7.5. 1933, roč. XXVIII. č. 107, s. 7

⁵⁶ Karel Bejsta: *Svatba na vrchovině*, *Venkov*, 6.8. 1933, roč. XXVIII. č. 182, s. 7

⁵⁷ Heda Tůmová: *Mateřídouška*, *Venkov*, 3.12. 1933, roč. XXVIII. č. 283, s. 6

⁵⁸ Četba na pokračování byla vtištěna do novin v knižním formátu.

⁵⁹ Lothar Suchý (1873-1959), český novinář, dramatik, básník, spisovatel a dlouholetý zpravodaj *Venkova* v Paříži.

⁶⁰ Josef František Karas (1876-1931), moravský spisovatel, dramatik a novinář, napsal kolem 150 románů a povídek. V románech převažují historická témata, proto se mu také přezdívalo valašský Jirásek.

prostředí skandinávských fjordů Lodi zbloudil od F. A. Ossendowského⁶¹.

Pro fanoušky automobilové dopravy pravidelně vycházela rubrika Auto-Moto-Aero, která přinášela informace ze světa rychle se rozvíjejícího motorismu. Čtenáři byli informováni o nových legislativních či technických úpravách, například o zavádění semaforů v Praze.⁶² Články také pravidelně informovaly o tehdy velmi populárních automobilových a motocyklových závodech, anebo o tom, s čím novým přicházejí na trh početné české automobilky. Mimo to si mohli čtenáři přečíst,⁶³ proč je důležité dodržovat jízdu vlevo,⁶⁴ dále o konkurenčním boji automobilové dopravy s dopravou železniční⁶⁵ nebo o zmatcích, které způsobilo zavádění ručních, strážníkem ovládaných semaforů v Praze.⁶⁶ Tato rubrika obvykle zabírala jeden list, který byl doplněn o kolonku Hádanky. Čtenáři mohli zapojit svůj důvtip u luštění hlavolamů a rébusů s názvy jako Dělenka, Zrůda, Přesmyčka, Roháček, Výpustka nebo Záměnka. Řešení hádanek mohli zasílat do redakce a soutěžit o ceny. Stránka byla také zpravidla doplněna o šachové úlohy v podobě samomatů a o kolonku Literární novinky Českomoravského knihkupectví v Praze. Jednou v měsíci zde také vycházela rubrika Hvězdná obloha,⁶⁷ která poskytovala informace o tom, co bude možné v dané době na obloze pozorovat. Součástí rubriky byl vždy obrázkový článek, který ji doplňoval o aktuální mapy souhvězdí pořizené Dr. B. Štemberkem⁶⁸ ve hvězdárně Stará Ďala.

V nedělním Venkově dále vycházela rubrika s názvem Žena-Domov pod vedením L. Stachové, která také vždy rubriku s rozsahem jedné tiskové stránky uvedla článkem ve formě komentáře. Ve svých příspěvcích obvykle radila venkovským ženám, jak být dobrou hospodyní, agitovala za venkovský způsob života a podporu zemědělství, nebo nabádala selské dívky, aby neodcházely do měst: „*Rozhodně je pro život lépe vyzbrojena selská dívka, kterou nemůže život překvapiti nepřipravenou. Litují vždycky dívek ve městech, které i přes zdání zábavnějšího života jdou ve městech za výdělkem, ježto jsou samy na sebe odkázány.*”⁶⁹

⁶¹ Ferdynand Antoni Ossendowski (1876-1945), polský spisovatel, univerzitní profesor a antikomunistický aktivista známý svými knihami o Leninovi a ruské občanské válce, které se zúčastnil.

⁶² NESG. *Světelné signály*, Venkov, 7.5. 1933, roč. XXVIII. č. 107, s. 13

⁶³ NESG. *Zvýšení bezpečnosti na silnici*, Venkov, 3.12 1933, roč. XXVIII, č. 283, s. 14

⁶⁴ Jízda vpravo byla zavedena k 17. březnu 1939, a to výnosem vrchního velitele německé armády Walterem von Brauchitschem

⁶⁵ NESG. *U nás a jinde*, Venkov, 1.10. 1933, roč. XXVIII, č. 230, s. 14

⁶⁶ NESG. *Světelné signály*, Venkov, 4.6. 1933, roč. XXVIII, č. 131, s. 14

⁶⁷ např. Dr. B. Štemberk: *Hvězdná obloha v dubnu*, Venkov, 2.4. 1933 roč. XXVIII. č. 79, s. 14

⁶⁸ Dr. Bohumil Štemberk (1897-1983), český astronom, pedagog a první ředitel Astronomického ústavu ČSAV. Zabýval se měřením času a fotometrií planetek a komet.

⁶⁹ L. Stachová: *Městské dívky na tramp – naše dívky na pole*, Venkov, 2.7. 1933, roč. XVIII, č. 153, s. 20

V dalším článku se dozvídáme o tom, jak zlepšit nízkou úroveň venkovských hostinců,⁷⁰ nebo základy ženské etikety: *”Nejhorší zlozvyk žen je příliš hlasitý smích a nemírná gestikulace, kterou doprovázejí a zdůrazňují své vývody.”*⁷¹ V rubrice byl obvykle alespoň jeden článek o módě, ve kterém autorka L. Bíková pravidelně radila, jak si ušít, opravit či přešít šaty nebo jiný oděv. Tyto příspěvky byly obvykle doplněny o obrázkové návody. Jedním z hlavních témat této rubriky byly úspory a šetrné vedení domácnosti. Autorky se snažily čtenářky povzbudit a radit jim, jak se vypořádat s dopady panující světové hospodářské krize.⁷² V dalších článcích je čtenářkám předkládáno, jak správně vést či racionalizovat domácnost, jak pracovat efektivně a šetřit síly: *”Jak často se setkáváme na venkově s postavami postarších manželů, on ještě svěží, rychlých pohybů, ona znavená, udřená, obtížně se pohybující. Co je toho příčinou? (...) Nesprávné hospodaření silami a špatné držení těla při práci...”*⁷³ Běžně se v rubrice vyskytovaly také články o jídle, zejména v souvislosti s úsporným vařením včetně toho, jak s potravinami hospodárně vynakládat nebo jak efektivně nakupovat s malým množstvím peněz.⁷⁴ Rubrika byla zpravidla doplněna o krátký odborný článek informující například o nemocech, zejména o tom, jak jim předcházet a jak se s nimi vypořádat.⁷⁵ Autory těchto článků byli zpravidla muži, jinak v rubrice publikovaly výhradně ženy.

Součástí nedělního vydání byla v tomto období také pravidelná Obrázková příloha nedělního „Venkova“. Přílohu v rozsahu dvou až tří stran tvořilo několik samostatných článků, bohatě doplněných o fotografie nebo kresby. Články měly pestrou tematiku. Čtenáři mohli nahlédnout do zákulisí natáčení filmů v Barrandovských ateliérech,⁷⁶ prohlédnout si kresby zasněžených zákoutí Malé strany,⁷⁷ nebo se v rámci cestopisné reportáže, doplněné o fotografie, podívat do Japonci okupovaného Mandžuska.⁷⁸ V obrázkových přílohách si

⁷⁰ L. Stachová: *Co na věkově postrádáme*, Venkov, 2.4. 1933, roč. XVIII, č. 79, s. 13

⁷¹ L. Stachová: *Není řeč jako řeč*, Venkov, 6.8. 1933, roč. XVIII, č. 79, s. 18

⁷² Světová hospodářská krize od roku 1931 významně zasáhla také Československo. Export, na kterém byla ekonomika závislá, se během následujících dvou let propadl o 30 %, průmyslová výroba se snížila na 60 %. Strmě se zvýšila také nezaměstnanost, která dosahovala roku 1933 necelých 17 %. Bez zaměstnanosti zůstávali hlavně mladí lidé, řetězově krachovali také živnostníci a drobní rolníci. Ve společnosti panoval pocit všeobecné beznaděje, vzrostl počet sebevražd, rozvodů a zhoršoval se také zdravotní stav populace. Cítelné zlepšení nastalo až v závěru první republiky v letech 1937-1938. In. EMMERT, F. *Průvodce českými dějinami 20. století*. Brno: Clio, 2012, s. 93-97

⁷³ Vlasta Weisnerová: *Racionalizace domácí práce a venkovská žena*, Venkov, 4.6. 1933 roč. XXVIII. č. 131, s. 20

⁷⁴ NESG. *XII. sjezd Ústředí čsl. hospodyn v Praze*, Venkov, 2.4. 1933, roč. XXVIII, č. 79, s. 13

⁷⁵ Zdeněk Stach: *Infekce a epidemie*, Venkov, 5.2. 1933, roč. XVIII. č. 31, s. 14

⁷⁶ Vlasta Štaflová: *Rok 1933 rokem rozvoje českého filmu*, Venkov, roč. XVIII, č. 1, s. neuveđeno

⁷⁷ J. Rambousek: *Zimní ticho na Malé straně*, Venkov, 5.2. 1933, roč. XVIII. č. 31, neuveđeno

⁷⁸ Viktor Mussik: *Rozloučení s Mandžukuem*, Venkov, roč. XXVIII. č. 153 s. neuveđeno

obvykle našla místo také příroda. Čtenář si mohl prohlédnout obrázky a zopakovat si své vědomosti týkající se léčivých rostlin⁷⁹ nebo dravých ptáků.⁸⁰ Součástí příloh byla sporadicky i rubrika Lovecký obzor pod vedením Josefa Schmoranze,⁸¹ která přinášela informace a zajímavosti ze světa myslivectví.⁸²

Příloha pro děti s názvem Dětská zahrádka s rozsahem čtyř knižních stran⁸³ vycházela jako součást pátečního vydání Venkova. Přílohu tvořila četba na pokračování, obvykle ve formě pohádek. Součástí byly také rébusy, hádanky, básničky, říkanky, přísloví a krátké povídky a naučné příspěvky. V každém čísle byla např. rubrika Žabí kalendář obsahující tematickou básničku. Pro měsíc březen zněla takto: „*V březnu žáby lezou z jamek, potom skřivan přiletí, zavolá si na sedláčka, chystej zrní na setí.*”⁸⁴ Součástí byla také naučná rubrika Hovorna, ve které se dětská čtenářská mohla dozvědět, jak si vyprat skvrny od inkoustu, nebo co o pravdě povídal mistr Jan Hus.⁸⁵

6.1.1.2 Autoři

U některých článků autoři uváděni nejsou, a u některých jsou označeny pouze zkratkou, většina příspěvků však podepsána byla. V literární rubrice Nedělní besedy se nejčastěji objevovala prozaická i básnická tvorba od Jana Opolského⁸⁶ a povídky od pražského spisovatele Václava řezáče⁸⁷ či V.F. Paroulka,⁸⁸ Karla Bejsty,⁸⁹ a Ilky Nebeské.⁹⁰ V této rubrice vycházely příspěvky od velkého množství autorů, jejichž pozornost byla zaměřena zejména na tematiku venkova a přírody. Mezi další umělce, kteří zde vycházeli

⁷⁹ Zdeněk Stach: *Některé léčivé jarní rostliny*, Venkov, 7.5. 1933, roč. XXVIII, č. 107 s. neuvedeno

⁸⁰ NESG. *Jak rozeznávat dravé ptáky*, tamtéž

⁸¹ Josef Schmoranz (1855-1938), český malíř, středoškolský pedagog a autor populárně naučných publikací. Stal se jedním z průkopníků odborné myslivecké literatury v Čechách.

⁸² např. J. Slaný: *O vranách z hlediska mysliveckého*, tamtéž

⁸³ Příloha byla vtištěna do novin v knižním formátu, podobně jako četba na pokračování.

⁸⁴ NESG. *Žabí kalendář: březen*, Dětská zahrádka, 3.3. 1933, roč. X. č. 9, s. 34

⁸⁵ NESG. *Naše Hovorna, Dětská zahrádka*, 7.7. 1933, roč. X. č. 26, s. 106

⁸⁶ Jan Opolský (1875–1942), český básník, prozaik a představitel symbolismu.

⁸⁷ Václav Řezáč, původním jménem Václav Voňavka (1901–1956), přední český prozaik a publicista.

⁸⁸ V.F. Paroulek (1886-?), český spisovatel, beletrista, autor humorných povídek a literatury pro mládež, publikoval pod pseudonymem V. F. Štika-Paroulek.

⁸⁹ Karel Bejsta (1896-?). český spisovatel, autor povídek z prostředí Podkarpatské Rusy.

⁹⁰ Ilka Nebeská (1904-1943), česká spisovatelka, katolická novinářka, autorka historických románů a povídek.

patřil Leo Karén, Chrysostom Mastík,⁹¹ Adolf Wenig,⁹² Františka – Heda Tůmová,⁹³ Anna Ziegloserová-Mimrová⁹⁴ a František Hrbek.⁹⁵ Ačkoli byla drtivá většina autorů českého původu, publikovaly se zde díla také umělců ze zahraničí. V rubrice najdeme například dílo slovinského básníka Alojze Gradnika.⁹⁶

Mezi nejčastější autory publikující v Obrázkové příloze nedělního Venkova patřil pražský rodák, malíř a žurnalista Jan Rambousek,⁹⁷ který články nejen psal, ale také svými kresbami ilustroval. Mezi další ilustrátory patřily malíři Jaroslav Skrbek⁹⁸ a Karel Minář.⁹⁹ Fotografie zde pořizoval Josef Seidel.¹⁰⁰ V Obrázkové příloze se také často objevovaly kulturně-publicistické a další prozaické příspěvky od Zdeňka Róna,¹⁰¹ který se také postaral o přiložené fotografie. V příloze dále vycházely články s naučnou, přírodovědnou tematikou, jejichž autorem byl zpravidla profesor Zdeněk Stach.¹⁰² Do přílohy pravidelně přispíval se svými cestopisnými reportážemi s fotografiemi Viktor Mussik.¹⁰³ Mezi dalšími autory byli například Vlasta Štaflová,¹⁰⁴ Arnošt Bareš,¹⁰⁵ Adolf Veselý¹⁰⁶ a Václav Prokůpek.¹⁰⁷

Rubriku Žena-Domov řídila a svými komentáři uváděla L. Stachová. Mezi další hojně zastoupené autorky patřily Marta Mašková, L. Bíková a Marie Slabyhoudová.

V příloze Dětská zahrádka publikovalo velké množství autorů, zhruba polovina příspěvků však nebyla podepsána. Mezi nejčastější přispěvovatele patřil se svými básničkami Josef Kubička,¹⁰⁸ který se také podílel na tvorbě hádankové rubriky. Hojně

⁹¹ Chrysostom František Mastík (1900-1972), český katolický kněz, básník, prozaik a překladatel. Publikoval také pseudonymem Jetřich Lipanský.

⁹² Adolf Wenig (1874–1940), český spisovatel, pedagog, libretista a překladatel, proslavilo jej mj. libreto k opeře Antonína Dvořáka Čert a Káča.

⁹³ Františka Tůmová-Svobodová (1886-?), česká novinářka, spisovatelka a překladatelka.

⁹⁴ Anna Ziegloserová-Mimrová (1883–1942), česká spisovatelka, dramatička, herečka a redaktorka.

⁹⁵ František Hrbek (1898–1949), český básník intimní a přírodní lyriky a prozaik. Inspiraci pro své dílo nacházel v jihočeské krajině a přírodě.

⁹⁶ Alojz Gradnik (1882-1967), básník slovinské moderny a expresionismu, soudce a překladatel.

⁹⁷ Jan Rambousek (1895-1976), český malíř, grafik, kreslíř, žurnalista a jeden ze zakladatelů grafické odbočky Umělecké besedy.

⁹⁸ Jaroslav Skrbek (1888–1954), český grafik a malíř.

⁹⁹ Karel Minář (1901-1973), český malíř, grafik, ilustrátor, sochař a profesor AVU v Praze.

¹⁰⁰ Josef Seidel (1859-1935), český portrétní a krajinářský fotograf.

¹⁰¹ Zdeněk Rón (1889-1949), prozaik, dramatik, kulturní publicista a básník Podkrkonoší.

¹⁰² Zdeněk Stach (1884-1941), český středoškolský profesor a přírodopisec.

¹⁰³ Viktor Mussik (1889-1952), český cestovatel, spisovatel a redaktor.

¹⁰⁴ Vlasta Štaflová (1907-1945), česká spisovatelka pohádek a dívčích románů, publicistka.

¹⁰⁵ Arnošt Bareš (1898-1974), český novinář, šéfredaktor ČTK, ředitel pražského informačního ústředí OSN, profesor češtiny a francouzštiny a překladatel z francouzštiny.

¹⁰⁶ Adolf Veselý (1883-1961), moravský úředník, redaktor, spisovatel, básník a překladatel.

¹⁰⁷ Václav Prokůpek (1902-1974), český spisovatel, překladatel, novinář, představitel Agrární strany.

¹⁰⁸ Josef Kubička (1887-1953), autor knih pro děti a mládež, dramatik, pořadatel dětských příloh časopisů a redaktor hádankových rubrik v časopisech.

zastoupeným autorem básní byla Leontína Mašínová,¹⁰⁹ která tvořila i pro rubriku Žabí kalendář. V příloze vycházelo také dílo významných osobností a literátů české i světové historie. Mezi českými autory se objevil například Jan Hus nebo Jaroslav Vrchlický, mezi zástupci zahraniční literatury lze najít autorku dětské tvorby z Polska Marii Konopnickou¹¹⁰ a ruského Alexandra Puškina. Mezi další časté přispěvovatele patřili také, A. M. Prouzová, Josef Prchal¹¹¹ a Zdena Vykypělová-Rufferová.¹¹²

6.1.1.3 Shrnutí nedělního Venkova z roku 1933

Nedělní vydání Venkova vycházelo v téměř dvojnásobné délce oproti vydáním z ostatních dnů týdne. Toto rozšíření tvořily specifické nedělní rubriky a přílohy, které se svou tematikou a zaměřením lišily od běžné denní publicistiky. Nejvýznamnější část tvořilo odpočinkové čtení v podobě krásné literatury. Literární příspěvky, nejčastěji ve formě povídek a poezie se tematicky soustředily na život venkovského člověka, zemědělství a přírodu. Značnou část příspěvků tvořily také odborné či populárně naučné články v podobě kulturních reportáží, cestopisů nebo přírodovědné čtení. Součástí nedělního čtení byla také četba na pokračování, nejčastěji v podobě dobrodružných románů. Toto odpočinkové či zájmové čtení vycházelo v rubrikách Nedělní beseda a Obrázková příloha nedělního Venkova. Ta byla doplněna o bohatou ilustraci v podobě kreseb či fotografií.

V nedělním Venkově vycházela také ženám určená rubrika s názvem Žena-Domov. V této rubrice publikovaly zpravidla ženské autorky a svými články nejčastěji ve formě komentáře poskytovaly selským ženám rady, jak být dobrými hospodyněmi a jak se vypořádat s dopady probíhající hospodářské krize. Mezi nejčastější témata článků patřilo správné vedení domácnosti, úspory, gastronomie, zdraví, móda, rodinné vztahy nebo etika a etiketa. Příznačné pro tyto články bylo chvalořečení poctivého venkovského života a zemědělské práce, jakožto páteře národohospodářství.

Pravidelnou součástí nedělního Venkova byla také motoristická rubrika Auto-Moto-Aero. Věnovala se motorismu a rychle se rozvíjejícímu automobilismu, který tvořil

¹⁰⁹ Leontína Mašínová (1882-1975), česká spisovatelka, autorka historických a historicko-biografických románů, sbírek pověstí a legend a dětské literatury.

¹¹⁰ Marie Konopnická (1842-1910), polská básnířka, prozaička, spisovatelka pro děti, překladatelka, novinářka, kritička a aktivistka za práva žen a za nezávislost Polska.

¹¹¹ Josef Prchal (1906-1987), český pedagog, spisovatel, autor pedagogických spisů a prózy pro děti a mládež.

¹¹² Zdena Vykypělová-Rufferová, narozena v Javornici u Vamberka, autorka literatury pro mládež.

významnou část národního průmyslu.

Dále zde vycházela hádanková rubrika s pestrou nabídkou jazykových hlavolamů, rébusů a křížovek. Mezi další zábavné a zájmové rubriky patřily šachové úlohy, Hvězdná obloha a Lovecký obzor.

Venkov publikoval také přílohy určeny pro dětské čtenáře. V tomto roce vycházela příloha Dětská zahrádka v pátečním vydání a tvořily ji hádankové rubriky, nebo četba na pokračování, nejčastěji v podobě pohádek nebo povídek. Dále zde vycházely básničky, říkanky a pořekadla zábavného i naučeného charakteru.

6.1.2 Nedělní přílohy Venkova z roku 1943

Ranní Venkov v roce 1943 stále vycházel od úterý do neděle, v pondělí byla vydávána pouze odpolední verze Venkova. Ve všední dny vycházel deník v rozsahu pouhých 4-8 stran s cenou 70 haléřů, nedělní vydání mělo 8-12 listů a stálo 1 korunu. Denní zpravodajství nyní tvořilo většinu obsahu nedělních vydání. Přílohy a nedělní rubriky zabíraly zpravidla již jen 2-3 listy. Venkov přinášel informace a aktuality z oblasti zemědělství a jeho pozornost byla stále upřena na venkovské prostředí. Ještě pořád vycházely sportovní a kulturní novinky i rubrika Národní hospodář, většina článků se však zaobírala všudypřítomnou, probíhající válkou. Nedělní rubriky a odpočinkové čtení byly rozsahem skoupé. Již nevycházela Obrázková příloha, rubrika Auto-Moto-Aero, šachy, hvězdná obloha, četba na pokračování a další. Literární část se zmenšila do nové rubriky Neděle Venkova a dříve rozmanitá hádanková rubrika byla zredukována na jednu malou křížovku. Stále vycházela ženská rubrika, nově s názvem Žena-Domov-Svět, a také dětská příloha. Velkou část prostoru stále dostávala inzerce.

6.1.2.1 Struktura a témata

Většinu nedělního rozšířeného vydání tvořilo denní zpravodajství. Následovala literární rubrika s názvem Neděle Venkova s rozsahem necelého jednoho listu. Odpočinkové čtení obvykle tvořilo několik prozaických příspěvků nejčastěji ve formě povídek. Rubrika byla zpravidla doplněna o jednu až dvě básně. Příběhy byly obvykle situovány do venkovských oblastí a mezi ústřední témata patřila láska, rustikální život a příroda. Častým

narativem literárních příspěvků býval odchod z venkova do měst¹¹³ nebo do ciziny¹¹⁴, následný stesk a radostný návrat. Společným jmenovatelem velké většiny povídek byla zápleтка, která vyústila v dobrý konec. Láska byla zpravidla ústředním motivem těchto příběhů. Láska k přírodě či venkovu a láska mateřská nebo romantická. Čtenáři si mohli přečíst o ženě, která toužila po tom stát se matkou,¹¹⁵ o mladém čeledínovi, který kvůli svému nízkému společenskému postavení nemohl získat požehnání ke sňatku se svou milou,¹¹⁶ nebo o dívce, které byla kvůli její chudobě odpírána láska k mládenci z lepších poměrů.¹¹⁷ Všechny tyto příběhy vyústí ve šťastný konec. Mezi literárními příspěvky se objevovala také křesťanská tematika, příkladem může být povídka, která pojednává o tam, jak se v dříve chodilo na katechismus.¹¹⁸

V rubrice byly publikovány také humorné povídky. Čtenář se mohl zasmát u příběhu s vesnickým policistou, který neuměl číst,¹¹⁹ nebo o loupícím tchořovi, ze kterého se vyklubal mlsný dědeček.¹²⁰ Mezi běžné motivy povídek však patřil zmíněný obdiv či chvalořečení venkovského života,¹²¹ zejména tvrdé a poctivé práce, která budovala charakter a držela lid dál od prostopášné, pomíjivé zábavy.

Neděle Venkova nebyla pouze rubrika odpočinkové literatury ve formě povídek a poezie. Věnovala se také venkovské kultuře. Čtenář si mohl například přečíst o selství v díle malíře Aloise Moravce.¹²² Rubrika byla zpravidla doplněna o fotografii či malbu. Tématem těchto obrázkových příspěvků bylo opět selské prostředí, fotografie nejčastěji zachycovaly venkovskou krajinu. V dalším čísle je možné najít kresbu ženy, která využívá volné chvíle při práci na poli, aby nakojila své dítě. Autor kresbou zachycuje obětavost a těžký uděl venkovské ženy.¹²³

Součástí nedělního Venkova byla dále dětská příloha s názvem Venkov dětem. Vycházela v rozsahu necelé poloviny jednoho listu a byla obvykle přiložena pod rubriku Neděle Venkova. V příloze vycházela zpravidla jedna povídka, obvykle naučného rázu,¹²⁴

¹¹³ Alois Horák: *Výměnkář Honza*, Venkov, 7.3.1943, roč. XXXVIII, č. 55, s. 5

¹¹⁴ Jirí Bozděch: *Osamělé duše*, Venkov, 5.9.1943, roč. XXXVIII, č. 208, s. 5

¹¹⁵ František Hrbek: *Růženec lásky*, Venkov, 10.1.1943, roč. XXXVIII, č. 7, s. 5

¹¹⁶ Jessy Bakalářová: *Povodeň*, Venkov, 9.5.1943, roč. XXXVIII, č. 107, s. 5

¹¹⁷ Věra Kolářová: *Druhá nevěsta*, Venkov, 7.3.1943, roč. XXXVIII, č. 55, s. 5

¹¹⁸ Marie Šafránková Nesnídalová: *Na Katechismus*, Venkov, 1.8.1943, roč. XXXVIII, č. 178, s. 5

¹¹⁹ Václav Dřevo: *Proč se nestal policajtem*, Venkov, 3.10.1943, roč. XXXVIII, č. 232, s. 5

¹²⁰ Jaroslav Vrchlický: *Tchoř*, Venkov, 7.11.1943, roč. XXXVIII, č. 262, s. 5

¹²¹ Věnceslava Koubová, *Vzpomínka ze žní*, Venkov, 1.8.1943, roč. XXXVIII, č. 178, s. 5

¹²² K. Koval: *Selství v díle Aloise Moravce*, Venkov, 4.7.1943, roč. XXXVIII, č. 154, s. 5

¹²³ Jakub Obrovský, *Česká matka o žních*, Venkov, 1.8.1943, roč. XXXVIII, č. 178, s. 5

¹²⁴ Marie Slabyhoudová: *Pojďme se potýkat!* Venkov dětem, 7.2.1943, č. 6 s. neuvedena

nebo pohádka.¹²⁵ Součástí byly také básničky a říkanky. Dále zde vycházely hádanky a rébusy s názvy jako Předponka, Záměnka, nebo Zvratka. I tyto příspěvky byly ilustrovány tematickými kresbami. Dětská zahrádka přestala vycházet koncem července tohoto roku.

Po Neděli Venkova a dětské příloze následovala rubrika Žena-Domov-Svět, která vycházela v rozsahu jednoho listu, jenž byl doplněn o křížovku, podrubriku Rozhlas ženám a inzerci. Články byly psány ve formě komentáře a byly zaměřeny na venkovské ženy. Autorky poskytovaly čtenářkám rady ohledně vedení domácnosti, vaření, výchovy dětí a vztahů.¹²⁶ Například v článku s názvem *Nač pamatujeme v lednu* se hospodyně dozvídají, že je třeba kontrolovat zavařeniny a případně je převařit, aby se prodloužila jejich trvanlivost, nebo že by měly založit domácí účetnictví pro nadcházející rok či opravit opotřebené oděvy.¹²⁷ V důsledku probíhající války poklesla životní úroveň a hospodárnost byla hlavním tématem článků. Čtenářky v tomto kontextu dostávaly rady, jak úsporně vařit,¹²⁸ nebo jak najít využití pro staré, vyřazené oblečení.¹²⁹ Čtenářky se také dozvídaly o tom, jak pečovat o své zdraví,¹³⁰ ale i důvody, proč by si měly zachovat mladistvost a svěžest.¹³¹ Dalším tématem článků je dobročinnost, například v podobě péče o osiřelé děti,¹³² či charita ve formě pořádání sbírek textilií pro potřebné.¹³³ Novinkou v této rubrice byly otisknuté dopisy čtenářek, které obsahovaly názory či odpovědi na dotazy redaktorky, která zas někdy odpovídala na dotazy čtenářek. Hlavním tématem těchto podrubrik s názvy *Píšu vám z Prahy* a *Odpovídám z venkova* byly zpravidla vztahy. Čtenářkám byly například poskytovány rady ohledně harmonického soužití s manželem¹³⁴ nebo, jak se vyrovnat se ztrátou blízké osoby.¹³⁵

¹²⁵ A. Veverka: *O ošklivé princezně*, Venkov dětem, 10.1.1943, č. 2, s. neuvedena

¹²⁶ Martina, *Svět nestojí na zemi, nýbrž na ženě*, Venkov, 6.6.1943, roč. XXXVIII, č. 131, s. 6

¹²⁷ NESG. *Nač pamatujeme v lednu*, Venkov, 10.1.1943, roč. XXXVIII, č. 7, s. 6

¹²⁸ Martina: *Úsporně použitá zelenina*, Venkov, 3.10.1943, roč. XXXVIII, č. 232, s. 6

¹²⁹ NESG. *Jak na to?* 4.7.1943, roč. XXXVIII, č. 154, s. 6

¹³⁰ V.CH.: *Jde především o zdraví hospodyně*, tamtéž.

¹³¹ M. Slabyhoudová, *V rozhlase*, Venkov, 6.6.1943, roč. XXXVIII, č. 131, s. 6

¹³² Ž.: *Dvě radosti vzácné ženy*, Venkov, 7.2.1943, roč. XXXVIII, č. 31, s.6

¹³³ NESG. *Připravte svůj dar pro sbírku textilií*, Venkov, 7.11.1943, roč. XXXVIII, č. 262, s. 6

¹³⁴ M.Z.: *Odpovídám z venkova*: 7.3.1943, roč. XXXVIII, č. 55, s. 6

¹³⁵ Marina: *Síla mateřského srdce*, Venkov, 5.9.1943, roč. XXXVIII, č. 208, s. 6

6.1.2.2 Autoři

Mezi nejčastější autory literárních příspěvků v rubrice Neděle Venkova patřil autor povídek a básní František Hrbek. Pravidelnými přispěvateli byli také Věnceslava Koubová a Růžena Hlouchová a František Xaver Svoboda.¹³⁶ Dalšími autory v této rubrice byli Alois Vojkůvka,¹³⁷ František Mathesy, Josef Kubíček, Karel Koval,¹³⁸ Marie Šafránková Nesnídalová¹³⁹ a František Lesař.¹⁴⁰ Fotografiemi přispíval významný český fotograf Karel Hájek,¹⁴¹ dále Josef Zeman¹⁴² a August Mencák.

V příloze Venkov Dětem většinou autor uveden nebyl, nebo se pod příspěvky nacházela pouze zkratka. Mezi pravidelně uváděnými autory byli Josef Kubíčka, Karel Koval, Josef Biskup¹⁴³ a Marie Slabyhoudová.

V rubrice Žena-Domov-Svět se autor pod příspěvky zpravidla nenacházel. Nejčastěji bylo pod články uvedeno jméno Martina, v rubrice publikovaly také Marie Prunerová-Roudná¹⁴⁴ a Marie Slabyhoudová.

6.1.2.3 Shrnutí nedělního Venkova z roku 1943

Nedělní vydání Venkova v tomto roce vycházelo v rozšířeném vydání s počtem 8-12 listů, což představovalo téměř dvojnásobnou délku oproti vydáním z ostatních dnů týdne, které vycházely v rozsahu 4-8 listů. Většinu obsahu tvořila běžná denní publicistika a inzerce, zábavní přílohy a rubriky pak vycházely s rozsahem 2-3 stran.

Odpočinkové čtení v podobě literárních příspěvků vycházelo v rubrice s názvem Neděle Venkova s rozsahem necelého jednoho listu. Rubriku obvykle tvořil jeden prozaický příspěvek, nejčastěji ve formě povídky a jeden až dva básnické příspěvky. Rubrika byla zpravidla doplněna o fotografii krajiny či kresbu zachycující venkovský způsob života.

¹³⁶ František Xaver Svoboda (1860-1943), český básník, dramatik a spisovatel.

¹³⁷ Alois Vojkůvka (1903-1977), český knihař, básník a prozaik.

¹³⁸ Karel Koval (1894-1956), český spisovatel, autor historických románů a literatury pro děti a mládež.

¹³⁹ Marie Šafránková Nesnídalová (1891-1970), česká pedagožka, spisovatelka, básnička, redaktorka a politička.

¹⁴⁰ František Lesař (1901-1945), český spisovatel, autor venkovské prózy.

¹⁴¹ Karel Hájek (1900-1978), český novinářský fotograf, považovaný za zakladatele moderní české fotoreportáže.

¹⁴² Josef Zeman (1908-1973), český fotograf.

¹⁴³ Josef Biskup (1905-1986), český pedagog, vlastivědný pracovník, básník, prozaik.

¹⁴⁴ Marie Prunerová-Roudná (1877-1955), česká pedagožka, národopisná pracovníce, sběratelka lidových krojů.

Tématem literárních příspěvků byla nejčastěji láska, venkovský život a příroda. Příznačným prvkem pro tyto příspěvky byla pozitivita či pointa s dobrým koncem.

Součástí nedělního čtení byla dětská rubrika s názvem Venkov dětem a rozsahem necelé poloviny jednoho listu. Obsahem byla obvykle jeden prozaický příspěvek ve formě poučné povídky nebo pohádky a jedna až dvě básničky či říkanky. Příloha byla doplněna o ilustraci v podobě kreseb.

V nedělním Venkově vycházela také ženská rubrika s názvem Žena-Domov-Svět, ve které zpravidla ženské autorky poskytovaly čtenářkám rady k vedení domácnosti, etiketě, rodinným vztahům či vaření. Příznačným tématem pro rubriku bylo šetření. Autorky radily, jak v domácnosti šetrně hospodařit či úsporně vařit. Mezi další témata patřila charita či dobročinnost. Součástí nedělního Venkova byla vždy také křížovka.

6.1.3 Shrnutí a proměny nedělního Venkova z roku 1933 a 1943

Nedělní vydání Venkova vycházelo v obou zkoumaných letech v téměř dvojnásobné délce oproti vydáním z ostatních dnů týdne. Toto rozšíření tvořily specifické nedělní rubriky a přílohy, které se svou tematikou a zaměřením lišily od běžného denního zpravodajství. Hlavní část tvořilo odpočinkové čtení v podobě krásné literatury. Tyto příspěvky se nejčastěji ve formě povídek a básní tematicky soustředily na život venkovského člověka, zemědělství a přírodu. Zejména v roce 1933 tvořily významnou část příspěvků také odborné či populárně-naučné články v podobě kulturních reportáží, cestopisů nebo přírodovědného čtení. Toto odpočinkové či zájmové čtení vycházelo v roce 1933 v rubrikách Nedělní beseda a Obrázková příloha nedělního Venkova, která byla doplněna o kresby a fotografie. V roce 1943 pak vycházelo toto čtení ve značně zkrácené rubrice s názvem Neděle Venkova. V roce 1933 byla součástí nedělního čtení také četba na pokračování, nejčastěji v podobě dobrodružných románů.

V obou zkoumaných letech vycházela v nedělním Venkově vždy také ženám určená rubrika s názvem Žena-Domov, v roce 1943 nově s názvem Žena-Domov-Svět. V těchto rubrikách publikovaly zpravidla ženské autorky a svými články nejčastěji ve formě komentáře poskytovaly ženám rady, jak být dobrými hospodyněmi. Mezi nejčastější témata článků patřilo dále správné vedení domácnosti, také gastronomie, zdraví, móda, rodinné vztahy nebo správná etika. Příznačné pro tyto články bylo vyzdvihování poctivého venkovského života a zemědělské práce. Mezi společná témata článků patřilo také

hospodárné vedení domácnosti či šetření. Za touto tematikou stála v roce 1933 vrcholící světová hospodářská krize. V roce 1943 byl hospodářský pokles státu zapříčiněn probíhající světovou válkou a nacistickou okupací.

V roce 1933 vycházelo v nedělním Venkově mnoho zájmových rubrik, například rubrika Auto-Moto-Aero, která se věnovala motorismu a rychle se rozvíjejícímu automobilismu, nebo rubrika Lovecký obzor a šachová rubrika. Součástí nedělního vydání byla vždy také hádanková rubrika s jazykovými hlavolamy a různými rébusy. V 1943 byly zábavní a zájmové rubriky omezeny na pouhou křížovku.

Venkov publikoval také přílohy určené pro dětské čtenáře. V roce 1933 vycházela příloha Dětská zahrádka v pátečním vydání a tvořily ji hádankové rubriky, básničky, říkanky, nebo četba na pokračování, nejčastěji v podobě pohádek a povídek. V roce 1943 vycházela dětská příloha s názvem Venkov dětem již v nedělním vydání. Proměna přílohy spočívala zejména v rozsahu, který zde byl oproti roku 1933 poloviční.

Témata a zaměření literárních příspěvků se v letech 1933 a 1943 příliš nelišily. Proměna spočívala především v pestrosti, rozsahu a struktuře nedělního rozšířeného Venkova, který v roce 1943 přišel o většinu rubrik a příloh, včetně motoristické rubriky, nebo četby na pokračování. Rubriky, které v deníku zůstaly, měly zpravidla poloviční rozsah. V roce 1943 se také výrazně ztenčil počet příspěvovatelů.

6.2 Nedělní přílohy deníku České slovo

6.2.1 Nedělní přílohy deníku České slovo z roku 1933

Ranní vydání Českého slova vycházelo v roce 1933 od úterý do neděle, v pondělí pak pouze jeho večerní verze s názvem Večerní České slovo. Deník vycházel ve všední dny a v sobotu zpravidla v rozsahu 10 stran v ceně 60 haléřů, nedělní verze měla obvykle stran 24-30 a byla o 10 haléřů dražší. Součástí rozšířeného nedělního vydání byly v tomto roce také dvě dětské přílohy, které vycházely dohromady v rozsahu 8 listů.

Více než polovinu obsahu nedělního Českého slova tvořilo běžné denní zpravodajství informující čtenáře o hospodářských, politických nebo kulturních aktualitách. Mezi stálé hlavní rubriky patřily Denní zprávy, Výroba a obchod, Sociální rozhledy a Vnitřní politika. Denně vycházelo také sportovní zpravodajství nebo rubrika Ze soudní síně, a také rozsáhlá inzerční rubrika Malý oznamovatel. Mimo běžné denní zpravodajství bylo nedělní vydání rozšířené o mnoho zájmových rubrik, odpočinkové čtení a dětské přílohy. Bylo zde běžně publikováno několik povídek od českých i zahraničních autorů. Součástí byla také humorná rubrika s krátkými povídkami či jinými literárními miniaturami s žertovným tónem. Pravidelnou součástí nedělního odpočinkového čtení byly také romány zahraničních autorů, zpravidla dobrodružné tematiky, ale také literární příspěvky zaměřené na vizuální, grafickou stránku v podobě fotografií nebo kreseb od předních českých malířů a fotografů. Mimo odpočinkové čtení se v nedělním Českém slově zpravidla neházela populárně naučná nebo odborná rubrika s články zaměřenými například na vědu a výzkum nebo historii, nejčastějším tématem zde byla příroda. Čtenáři se dále mohli dozvědět zajímavosti z článků zaměřených na kulturní tematiku, například z oblasti filmu, nebo si mohli přečíst o exotických kulturách v cestopisných reportážích. Součástí nedělního čtení byla vždy také rubrika věnovaná ženám. Mezi nejčastější témata článků, které rubrika čtenářkám přinášela, patřily rodinné vztahy a výchova dětí, vaření a péče o domácnost, činnosti ženských spolků a komisí nebo působnost významných žen na domácí i zahraniční scéně. Výhradně čtenářkám byla určena také pravidelná rubrika o módě, která informovala o přicházejících trendech a kulturních zajímavostech ze světa módy nebo přinášela užitečné rady a návody k šicím pracím. Nedělní České slovo poskytovalo zajímavosti a novinky také ze světa

motorismu v rubrice Auto-Moto. Součástí nedělního vydání byly ještě dvě samostatné přílohy Kvítko a Slovíčko určeny dětským čtenářům. Přílohy byly bohaté na ilustrace od významných českých malířů a vycházela v nich četba na pokračování, povídky a pohádky, humorné obrázky a říkanky, křížovky nebo návody pro sestavení hraček.

6.2.1.1 Struktura a témata

Nedělní rozšířené vydání Českého slova vycházelo s více než dvojnásobným rozsahem oproti vydáním z ostatních dnů týdne. Mimo pravidelné každodenní rubriky vycházela v nedělním vydání speciálně rubrika Sokol, informující o činnosti tohoto tělovýchovného spolku. Dále v nedělním vydání vycházela rubrika České slovo radí svým čtenářům, ve které se lidé v podrubrikách jako Poradna pojištěnců, Rádce poplatníků, Právní rádce či Zdravotnictví dozvídali praktické informace či legislativní novinky z těchto oblastí. Kromě toho v nedělním Českém slově vycházela rubrika Týdenní přehled rozhlasu, která přinášela vysílací program pro nadcházející týden.

První polovina nedělního Českého slova přinášela v běžných denních rubrikách pravidelné zpravodajství, které bylo na stranách 2-3 obvykle proloženo zájmovými rubrikami. Ty přinášely populárně naučné články v zábavné formě s kulturní, historickou, nebo přírodovědnou tematikou. Mezi tyto rubriky patřila Veselá věda, jež vycházela v rozsahu jednoho listu a ve které se čtenáři mohli dočíst například o pozoruhodných účincích zemské gravitace¹⁴⁵ nebo o zajímavostech litevské přírody.¹⁴⁶

V této části deníku se objevovaly také příspěvky reflektující rostoucí vliv nacistů v Německu, který vyvolával obavy o bezpečnostní situaci v Evropě. Najdeme zde článek s karikaturními příspěvky,¹⁴⁷ které satirizují situaci okolo tzv. Lipského procesu¹⁴⁸ a antisemitské tendence hitlerovského Německa. Další článek¹⁴⁹ přináší znepokojující „obrázky, které unikly hitlerovské cenzuře“, a jež vrhají světlo na vznik koncentračních táborů, masivní propagandu a intenzivní vyzbrojování a posilování německé armády.

¹⁴⁵ NESG. *Zábavná tajemství zemské tíže*, České slovo, 7.5. 1933, roč. XXV. č. 108, s. 3

¹⁴⁶ NESG. *Zajímavosti z Jantarové země*, České slovo, 6.8.1933, roč. XXV. č. 188, s. 3

¹⁴⁷ NESG. *Hákový kříž a jeho lipský proces ve světle světové karikatury*, České slovo, 5.11. 1933, roč. XXV. č. 260, s. 3

¹⁴⁸ Proces vedený 21. 9. až 23. 12. 1933 před říšským soudem v Lipsku a posléze v Berlíně proti údajným viníkům, kteří měli založit požár, jenž zničil budovu Říšského sněmu v Berlíně 27. února roku 1933. Svými okolnostmi se stal jednou z nejvýznamnějších událostí éry nástupu nacistického režimu v Německu. Hitlerova vláda ho využila jako záminky k masivnímu omezování lidských práv.

¹⁴⁹ NESG. *Poodhalená tvář Německa*, České slovo, 3.12. 1933, roč. XXV. č. 286, s. 3

V této části nedělního Českého slova se nacházelo také odpočinkové čtení v podobě humorných povídek, které vycházely v rubrice s názvem Nedělní Humoresky. Tématem povídek byly obvykle partnerské vztahy a nevěra, rubrika byla také ilustrována humoristickými kresbami. Čtenář si mohl například přečíst o zdánlivě vzorovém manželovi, ze kterého se vyklubal záletník, jenž na svou nevěru doplatil,¹⁵⁰ nebo o manželovi, který nesnášel lyžování, avšak svou choť, vášnivou lyžařku, znenadání v její zálibě podporoval a nechal ji odjet samotnou na hory, aby se mohl věnovat jiné ženě. Na svou vypočítavost však doplatil.¹⁵¹

Literární a zájmové rubriky se dále objevovaly v druhé polovině nedělního Českého slova od strany třináct dále. Vycházely zde nejčastěji povídky humorného rázu, ale také satirické obrázkové příspěvky, nebo populárně naučná publicistika prezentována v zábavné, odlehčené formě. Literární i odborné příspěvky byly zpravidla bohatě ilustrovány ruční kresbou. Čtenář si mohl například přečíst povídku doplněnou o příslušné vysvětlivky a ilustrace, jež osvětlovala náboženský spiritismus,¹⁵² anekdoty o nesvárech židovských etnik na Slovensku,¹⁵³ povídku o letních láskách z deníku studentky,¹⁵⁴ nebo povídku z prostředí průmyslové špionáže.¹⁵⁵

V dalším článku autor přináší žertovně ilustrované kulinářské recepty, jenž vtípně metaforizují tehdejší společenské poměry nebo politickou kulturu. Najdeme zde například recept na Hrad na černo: „*Skličko ze stříbrných hodinek se očadí kahánkem. Skličko nasadíme před oko, vyjdeme na pražské nábřeží a Hrad na černo se objeví. Hodí se znamenitě jako denní strava k osvěžení nervů, hlavně lidem s jednoduchou, nebo žádnou frekvencí.*“¹⁵⁶

V populárních či naučných článcích se mohl čtenář dozvědět zajímavosti ze světa přírody, fyziky nebo historie. Vycházela zde přírodovědná rubrika s názvem Příroda a její zajímavosti, která měla zpravidla rozsah jednoho listu a přinášela vždy několik článku ze světa přírodních kuriozit. Čtenář se mohl dočíst o tom, jak se hledají ložiska užitečných nerostů,¹⁵⁷ o mnohoženství holubů,¹⁵⁸ vodních antilopách,¹⁵⁹ nebo jakého staří se dožívají

¹⁵⁰ Ladislav Veltruský: *Nevěra pana Berky*, České slovo, 7.5. 1933, roč. XXV. č. 108, s. 2

¹⁵¹ Ladislav Veltruský: *Lyže*, České slovo, 3.12. 1933, roč. XXV. č. 286, s. 3

¹⁵² Miroslav Rychlovský: *Jak bůh vyslyšel Janatovou*, České slovo, 5.11. 1933, roč. XXV. č. 260, s. 13

¹⁵³ Zdeněk Příbík: *Humor židů na Slovensku*, České slovo, 1.1.1933, roč. XXV. č. 1, s. 13

¹⁵⁴ Helena Spilková: *Studentka*, České slovo, 2.7.1933, roč. XXV. č. 164, s. 13

¹⁵⁵ Emil František Míšek: *Bourec Morušový*, České slovo, 1.10. 1933, roč. XXV. č. 281, s. 13

¹⁵⁶ František Ketzek: *Nové kuchařské recepty*, České slovo, 5.2. 1933, roč. XXV. č. 81, s. 13

¹⁵⁷ Vilém Santholzer: *Hledání ložisek užitečných nerostů*, České slovo, 5.2. 1933, roč. XXV. č. 81. s. 15

¹⁵⁸ NESG. *Mnohoženství u holubů*, tamtéž.

¹⁵⁹ NESG. *Vodní antilopa*, České slovo, 1.1.1933, roč. XXV. č. 1, s. 21

savci.¹⁶⁰ Čtenář se dále mohl dozvědět užitečné rady k tomu, jak provozovat městské zahrádkářství,¹⁶¹ nebo si přečíst zajímavosti v kulturních či zahraničních reportážích, například o tom, jak se natáčel slavný film *Marika*,¹⁶² nebo o hrůzách státem řízeného obchodu s opiem, který tvořil v tehdejší Siamu více než 15 % státních příjmů.¹⁶³

V nedělním *Českém slově* v roce 1933 byla publikována také četba na pokračování v podobě dobrodružných románů, které vycházely v rozsahu jednoho celého listu. V tomto roce zde vycházel dobrodružný román od dánské spisovatelky Karin Michaelisové,¹⁶⁴ který sleduje osudy hlavní hrdinky a její putování po světě. Dále zde vycházel detektivní román od českého autora Emila Vacheka,¹⁶⁵ v němž hlavní hrdina detektiv Klubíčko vyšetřuje záhadnou smrt krásné služebné známého lékaře.

Po románech na pokračování následovaly zpravidla dvě ženské rubriky. První z nich vycházela pod názvem *Ženské slovo* pod vedením redaktorky Boženy Kubičkové¹⁶⁶ v rozsahu jednoho listu. V *Ženském slově* vycházela pravidelně podrubrika s názvem *Letem ženským světem*, která čtenářky informovala o činnosti významných žen ve světě, nebo přinášela různé statistické či kuriozní informace. Čtenářky se mohly například dočíst o tom, jaká byla ženská nezaměstnanost v Itálii¹⁶⁷ nebo o tom, jaká žena je považována za nekrásnější indiánku na světě.¹⁶⁸ Dále zde vycházela podrubrika *Mladá maminka*, ve které byly čtenářkám ve formě komentáře poskytovány praktické informace a rady ohledně správné výchovy dětí.¹⁶⁹ Další pravidelná podrubrika s názvem „Co vařit?“ přinášela kulinářské recepty na každý den v týdnu. Běžným tématem byla také móda, v jednom článku autorka s obavami reaguje na vznik říšského úřadu pro módu a s tím spojený vzestup moci nacistů.¹⁷⁰ Také zde vycházela podrubrika, která přinášela aktuality z dění v ženských komisích.¹⁷¹ Po *Ženském slově* následovala další ženská rubrika s názvem *Slovo o módě*.

¹⁶⁰ NESG. *Jakého stáří dosahují savci?* tamtéž.

¹⁶¹ NESG. *Nejkrásnější vášeň lidí městských: zahrádkářství*, *České slovo*, 4.2. 1933, roč. XXV. č. 70, s. 15

¹⁶² Ivan Olbracht: *Jak jsme filmovali Mariku nevěrnici*, *České slovo*, 3.12. 1933, roč. XXV. č. 286, s. 13

¹⁶³ NESG. *Hrůzy státního opiového monopolu v Siamu*, *České slovo*, 3.9. 1933, roč. XXV. č. 207, s. 13

¹⁶⁴ Karin Michaelisová (1872-1950), dánská spisovatelka, autorka více než 30 románů, která se proslavila především svými knihami pro děti.

¹⁶⁵ Emil Vachek (1889-1964), český prozaik, dramatik a novinář, společně s Eduardem Fikerem zakladatel české detektivky, tvůrce prvního ryze českého detektiva Klubíčka.

¹⁶⁶ Božena Kubičková (1909-?), česká lékařka, docentka dětského lékařství, autorka mj. knihy *Hygiena nervosních dětí*.

¹⁶⁷ NESG. *Nezaměstnanost žen v Itálii*, *České slovo*, 1.1.1933, roč. XXV. č. 1, s. 22

¹⁶⁸ NESG. *Nejkrásnější indiánka*, *České slovo*, 7.5. 1933, roč. XXV. č. 108, s. 20

¹⁶⁹ Např. K. Housková-Vaněčková: *Několik slov pro maminky*, *České slovo*, 4.6. 1933, roč. XXV. č. 182, s. 22

¹⁷⁰ Božena Vavrečková: *Dnešní móda v Německu*, *České slovo*, 1.10. 1933, roč. XXV. č. 281, s. 19

¹⁷¹ Např. NESG. *Z ženských komisí*, *České slovo*, 3.9. 1933, roč. XXV. č. 207, s. 22

Vycházela pod vedením redaktorky Jarmily Novákové¹⁷² v rozsahu jedné strany. Mezi pravidelné podrubriky patřila Módní poradna. Čtenářky mohly do redakce Českého slova zasílat své dotazy ohledně módy a redaktorky jim v této podrubrice odpovídaly. Čtenářky se ptaly například na to, jaký druh šatů by jim slušel, nebo na rady ohledně hubnutí.¹⁷³ V další pravidelné podrubrice s názvem Ruční práce byly čtenářkám poskytovány šicí návody, které byly doplněny o příslušné obrázky. V jednom čísle si mohly například přečíst o tom, jak uplést pánský pullover.¹⁷⁴ Mimo tyto podrubriky zde vycházely samostatné články, které poskytovaly čtenářkám rady ohledně toho, jaké šaty nosit v konkrétním ročním období,¹⁷⁵ anebo jak správně vybrat stylový pracovní oděv.¹⁷⁶ Další příspěvky přinášely zajímavosti ze světa módy, například informace o maskách a maškarních kostýmech.¹⁷⁷

V nedělním slově vycházela také obvykle s rozsahem jednoho listu motoristická rubrika s názvem AUTO-MOTO, která čtenářů zpravidla přinášela informace o automobilových a motocyklových závodech,¹⁷⁸ aktuality o pokrocích v automobilovém průmyslu nebo různé praktické rady pro provoz a údržbu motorových vozidel. Čtenář si mohl přečíst například to, že sněhový řetěz se používá pouze v zimě, a to ve chvíli, kdy jsou silnice zasněžené.¹⁷⁹

V tomto roce byly k nedělnímu Českému slovu samostatně přikládány dvě bezplatné dětské přílohy. První z nich se jmenovala Kvítka a vycházela v rozsahu čtyř listů. Tato příloha, která obsahovala zejména kreslené vtipy, byla bohatě ilustrována významnými českými malíři a ilustrátory, včetně Josefa Lady, který byl také jejím redaktorem. Obsah Kvítka tvořily zejména žertovné obrázky s popisky, součástí byla běžně také Americká křížovka. Kromě toho zde vždy vycházela humorná povídka. Dětský čtenář si mohl například přečíst o nájemníkovi, který zdědil pět tisíc korun a všem řekl, že jede cestovat po Evropě, avšak den před odjezdem byl okraden. Aby se vyhnul posměškům, předstíral nemoc a nechal se hospitalizovat do nemocnice, aby nikdo nevěděl, že nikam neodjel.¹⁸⁰ Součástí Kvítka byla také pravidelná rubrika s názvem Radio-Přenos z krámku paní Halabové, majitelky mechanického madla. Rubrika obvykle obsahovala humorný komentář

¹⁷² Jarmila Nováková (?-1967), Redaktorka časopisu Eva, autorka publikací o ručních pracích.

¹⁷³ NESG. *Módní poradna*, České slovo, 1.10. 1933, roč. XXV. č. 281, s. 20

¹⁷⁴ NESG. *Pánský pletený pullover*, České slovo, 3.9. 1933, roč. XXV. č. 207, s. 20

¹⁷⁵ NESG. *Jarní pletená halenka a doplňky z jemné vlny*, České slovo, 4.2. 1933, roč. XXV. č. 70, s. 21

¹⁷⁶ NESG. *Anglické šaty do práce*, České slovo, 5.3. 1933, roč. XXV. č. 55, s. 22

¹⁷⁷ NESG. *O maskách a maškarních kostýmech*, České slovo, 1.1.1933, roč. XXV. č. 1, s. 23

¹⁷⁸ Např. NESG. *Velká soutěž šumavská*, České slovo, 4.2. 1933, roč. XXV. č. 70, s. 18

¹⁷⁹ NESG. *Sněhový řetěz je jen do sněhu!* České slovo, 3.12. 1933, roč. XXV. č. 286, s. 18

¹⁸⁰ Alexandr Kajiz, *Moje prázdninová cesta*, Kvítka, 6.8.1933, roč. VIII, č. 32, s. 2-3

k domácímu a světovému dění. V rubrice Z Cizího humoru vycházely také kreslené vtipy ze zahraničních médií, například německého satirického časopisu *Lustige Blätter*¹⁸¹ nebo francouzského *Ric et Rac*.¹⁸²

Druhá dětská příloha nedělního Českého slova se jmenovala Slovíčko. Vycházela pod vedením redaktorky Jarmily Novákové s rozsahem také čtyř listů. Rovněž obsahovala ilustrace, její zaměření však bylo hlavně literární. Vycházely zde básničky, říkanky, pohádky, povídky a výchovné příspěvky, nebo návody k sestavení hraček. V pravidelné rubrice Dětská pošta byly publikovány dětské dopisy pro ostatní čtenáře, v jednom z nich například žačka druhé třídy popisuje své pocity po zhlednutí divadelního představení v podání Jana Wericha a Jiřího Voskovce.¹⁸³ V příloze byly publikovány také obrázky, které mohli dětští příspěvatelé zasílat do redakce nebo rubrika Náš slovníček, ve které se děti učily novým slovíčkům.

6.2.1.2 Autoři

Autorem komických povídek v rubrice Nedělní humoresky byl Vladislav Veltruský¹⁸⁴ a o žertovnou ilustraci se zpravidla postaral František Ketzek, který publikoval vlastní humorné příspěvky v podobě satirických kreseb doplněných o popisky.¹⁸⁵ Mezi další ilustrátory Nedělních Humoresek a humorných povídek patřil Alois Moravec,¹⁸⁶ Adolf Petříček,¹⁸⁷ Richard Lander,¹⁸⁸ a Emanuel Frinta.¹⁸⁹ Se svými povídkami do literárních rubrik také přispívali Josef Kopáček¹⁹⁰ a Emil František Míšek.¹⁹¹ V Českém slově vycházeli i zahraniční autoři, jako například americký spisovatel George Milburn.¹⁹²

¹⁸¹ *Lustige Blätter* byl satirický časopis vycházející v letech 1885 až 1944 v Berlíně.

¹⁸² *Ric et Rac* byla francouzská humoristická ilustrovaná publikace vydávaná Jeanem Fayardem v letech 1929-1944.

¹⁸³ Milena Kotnerová, *Dětská pošta, Slovíčko*, 3.12.1933, č. 49, s. 3

¹⁸⁴ Ladislav Vařečka (1880-1937), český beletrista, autor veseloher, publicista, psal pod pseudonymem Ladislav Veltruský.

¹⁸⁵ František Ketzek (1906-1978), český malíř, kreslíř, grafik a ilustrátor, operetní libretista. Ve 30. letech přispíval humoristickými kresbami do Českého slova.

¹⁸⁶ Alois Moravec (1899-1987), český malíř, grafik, ilustrátor a pedagog.

¹⁸⁷ Adolf Petříček (1883-1943) byl český malíř, grafik a ilustrátor. Zabýval se hlavně figurální malbou a podobiznami.

¹⁸⁸ Richard Lander (1904-1982), český malíř, ilustrátor, loutkářský výtvarník, grafik, pedagog, zakládající člen českobudějovické avantgardní skupiny Linie.

¹⁸⁹ Emanuel Frinta (1896-1970), český malíř, grafik, ilustrátor a člen Umělecké Besedy.

¹⁹⁰ Josef Kopáček (1892-1977), český básník a spisovatel, publikoval pod pseudonymem Zdeněk Václav Přibík.

¹⁹¹ Emil František Míšek (1897-1964), český spisovatel, autor povídek a dětské literatury, publikoval pod pseudonymem E. F. Mníšek.

¹⁹² George Milburn (1906-1966), americký spisovatel, autor humorných povídek a novel.

Do rubriky Příroda a její zajímavosti pravidelně přispíval Vilém Santholzer.¹⁹³ V populárně naučné rubrice Veselá věda autoři článků uváděni nebyli.

Mezi přispěvatelé do rubriky Ženské slovo patřily výhradně ženské autorky, mezi které patřily Božena Havlová,¹⁹⁴ Irena Malínská,¹⁹⁵ Božena Vavrečková¹⁹⁶ a Pavla Buzková,¹⁹⁷ u většiny článků však autorka uvedena nebyla. V rubrice Slovo o módě autoři článků uváděni nebyli, stejně tak v rubrice AUTO-MOTO.

Mezi pravidelné ilustrátory a autory kreslených vtipů dětské přílohy Kvítka patřili čeští umělci jako byl Josef Lada,¹⁹⁸ Vlastimil Rada,¹⁹⁹ Václav Fiala,²⁰⁰ Karel Müller,²⁰¹ František Vojáček²⁰² nebo Zdenka Landová-Mašková.²⁰³ Mezi pravidelné autory literárních příspěvků v dětské příloze Slovíčko patřili Jindřich Hradecký,²⁰⁴ Josef Vrba,²⁰⁵ Frank Wenig,²⁰⁶ Marie Majerová,²⁰⁷ Josef Spilka²⁰⁸ a František Homolka.²⁰⁹ Ve slovíčku bylo publikováno také dílo zahraničních autorů, například od německé spisovatelky Eriky Mannové.²¹⁰ Mezi pravidelnými ilustrátory se objevovali František Koliha²¹¹ a Josef Fedora.²¹²

6.2.1.3 Shrnutí nedělního Českého slova z roku 1933

¹⁹³ Vilém Santholzer (1903-1972), český pedagog, fyzik Radiologického ústavu v Praze, autor odborné publicistiky.

¹⁹⁴ Božena Havlová (1913-1970), byla česká výtvarnice a módní návrhářka, manželka Václava M. Havla a matka Václava a Ivana M. Havlových.

¹⁹⁵ Irena Malínská (1892-1968), česká spisovatelka, kulturní a sociální pracovnice.

¹⁹⁶ Božena Vavrečková (1913-1970), česká výtvarnice a módní návrhářka, manželka Václava M. Havla a matka Václava a Ivana M. Havlových.

¹⁹⁷ Pavla Buzková (1885-1949), česká spisovatelka, novinářka a politička.

¹⁹⁸ Josef Lada (1887-1957), český malíř, ilustrátor, karikaturista, scénograf a spisovatel.

¹⁹⁹ Vlastimil Rada (1895-1962), český grafik, malíř, ilustrátor a spisovatel.

²⁰⁰ Václav Fiala (1896-1980), český akademický malíř, ilustrátor, grafik, typograf, kurátor výstav a spisovatel.

²⁰¹ Karel Müller (1899-1977), český malíř, grafik a ilustrátor klasické české literatury a časopisů, žák Maxe Švabinského.

²⁰² František Vojáček (1893-1942), český malíř, kreslíř, ilustrátor a keramik v Praze.

²⁰³ Zdenka Landová-Mašková (1895-1977), česká malířka a ilustrátorka dětských a pedagogických knih.

²⁰⁴ Jindřich Hradecký (1872-1976), český autor loutkových her a literatury pro děti.

²⁰⁵ Josef Vrba (1860-1939), český katolický duchovní, spisovatel a žurnalista.

²⁰⁶ Frank Wenig (1898-1974), byl český spisovatel, novinář a učitel.

²⁰⁷ Marie Majerová (1882-1967), česká prozaička, novinářka, překladatelka a národní umělkyně.

²⁰⁸ Josef Spilka (1899-1986), český prozaik, básník, sběratel a adaptátor lidové slovesnosti, autor knih pro děti.

²⁰⁹ František Homolka (1885-1933), český spisovatel, autor dětské literatury.

²¹⁰ Erika Mannová (1905-1969), německá herečka, kabaretní umělkyně, spisovatelka, novinářka, aktivistka a editorka.

²¹¹ František Koliha (1909-1985), český umělec, malíř, pedagog a ilustrátor.

²¹² Josef Fedora (1910-1975), slovenský malíř, grafik, výtvarný pedagog.

S počtem 24-30 listů vycházelo nedělní České slovo ve více než dvojnásobném rozsahu oproti výtiskům z ostatních dnů týdne. Součástí byly také dvě samostatně přiložené dětské přílohy Kvítka a Slovíčko, které shodně vycházely v rozsahu čtyř stran.

V Nedělním Českém slově vycházela v pravidelných každodenních rubrikách běžná publicistika, rozšíření nedělního vydání tvořily především literární příspěvky ve formě odpočinkového čtení, většinou zábavného či humorného charakteru. Vycházela zde bohatě ilustrovaná literární rubrika s názvem Nedělní Humoresky, jež pravidelně přinášela čtenářům vtipné povídky zpravidla s tematikou partnerských vztahů. Žertovné povídky a kreslené vtipy vycházely i v další části nedělního Českého slova. Satirické příspěvky nejčastěji komentovaly společenské, kulturní a politické poměry. Kromě povídek zde vycházela také četba na pokračování ve formě dobrodružných románů od českých i zahraničních autorů.

Součástí nedělního čtení byla dále populárně nenaučná a kulturní publicistika nejčastěji v podobě zábavně podávaných článků s přírodovědnou, historickou či kulturní tematikou v rubrikách Veselá Věda a Příroda a její zajímavosti, do kterých přispívali významní zástupci vědních oborů.

V nedělním českém slově vycházela také čtenářkám určená rubrika Ženské slovo, která informovala o významných ženách z domácí i světové scény nebo o dění v ženských spolcích. Dalšími tématy článků, jejichž autorkami byly výhradně ženy, byla výchova dětí a partnerské vztahy, gastronomie nebo dámská etika a etiketa. Pro čtenářky Českého slova vycházela i rubrika Slovo o módě, která přinášela novinky o módních trendech, návody na šití, úpravu a ochranu textilií, dále rady ohledně správného oblékání nebo zajímavosti z oblasti odívání.

Čtenáři se zájmem o motoristku se mohli pravidelně informovat o závodech a novinkách z automobilového průmyslu v rubrice AUTO-MOTO.

Většina těchto nedělních rubrik se znepokojením reflektovala nástup nacistů k moci. Vycházely zde satirické příspěvky, články a reportáže, které upozorňovaly na nebezpečí přicházející z hitlerovského Německa.

Významnou součástí nedělního Českého slova byly samostatně přiložené a bohatě ilustrované dětské přílohy Kvítka a Slovíčko, ve kterých vycházely kreslené vtipy, pohádky, básničky a vzdělávací příspěvky a do kterých přispívali přední čeští umělci jako byl Josef Lada.

6.2.2 Nedělní přílohy Českého slova z roku 1943

České slovo vycházelo v roce 1943 obdobně jako v předchozích letech od úterý do neděle. V pondělí byla publikována pouze jeho večerní verze s názvem Večerní české slovo. Ve všedních dnech a v sobotu vycházel deník v rozsahu pouhých 6 listů s cenou 70 haléřů, nedělní vydání bylo rozšířené o nedělní rubriky a přílohy, mělo zpravidla 10 stran a stálo 1 korunu. V nedělním Českém slově bylo publikováno pravidelné zpravodajství a rubriky, tak jako v předchozích dnech v týdnu. Vycházely zde každodenní rubriky, kterými byly Kulturní život, Denní zprávy, Hospodářství a práce, Tělesná výchova a sport a inzerční rubrika Malý oznamovatel. Tématem velké části článků v těchto rubrikách byla probíhající válka, která zasahovala do všech sfér společnosti. Kromě běžné publicistiky zde vycházela ženská rubrika s názvem, Co zajímá ženu a dětská příloha Kvítko.

6.2.2.1 Struktura a témata

Nedělní České slovo vycházelo i v tomto roce v rozšířeném vydání, které tvořily kromě každodenní publicistiky prodloužená inzerce, dětská příloha Kvítko a ženská rubrika s názvem Co zajímá ženu. Ta se nacházela v druhé části deníku za denní publicistikou a zpravidla vycházela v rozsahu poloviny listu a obsahovala 1-2 články.

Témata týkající se probíhající války neplnily titulky či obsahy článků pouze běžného denního zpravodajství. Byly nejčastějším námětem i pro příspěvky publikované v této v ženské rubrice. Nejběžnějším tématem článků byly úspory, zejména v oblasti gastronomie. Čtenářky se mohly dozvědět, jak zužitkovat ztvrdlý chleba,²¹³ jak zhotovit řezy z umělého medu,²¹⁴ nebo jakými úspornými recepty doplnit jídelníček dětem.²¹⁵ V dalším příspěvku je čtenářkám poskytnut návod k tomu, jak ze staré pánské košile zhotovit spodky pro chlapce²¹⁶ nebo jak vlastnoručně zhotovit vánoční dárky.²¹⁷ V jiném článku jsou ženy vybízeny k tomu, aby se naučily řídit lehká motorová vozidla, čímž by mohly nahradit mnohé muže schopné vojenské služby.²¹⁸ V článku s názvem *Ženská práce se konečně hodnotí* autor píše, že

²¹³ NESG. *Rady Hospodyňkám*, České slovo, 7.3.1943, roč. XXXV, č. 9, s. 6

²¹⁴ A. N. Staňková: *Dobové předpisy*, České slovo, 4.4.1943, roč. XXXV, č. 13, s. 6

²¹⁵ Marina Klimentová: *Čím doplníme jídelní lístek dětem*, České slovo, 9.5.1943, roč. XXXV, č. 17, s. 6

²¹⁶ NESG. *Ze starého nové*, České slovo, 7.11.1943, roč. XXXV, č. 17, s. 6

²¹⁷ B.H.: *Nezapomeňte na dárky*, České slovo, 5.12.1943, roč. XXXV, č. 47, s. 6

²¹⁸ NESG. *Ženy jako řidičky motorových vozidel*, České slovo, 6.6.1943, roč. XXXV, č. 21, s. 6

vlivem válečných poměrů, které vyžadovaly, aby celý národ, muži i ženy, vynaložili „*maximální pracovní úsilí ke zdárnému zdolání mimořádných úkolů*“,“ stoupla i ženská práce na ceně. Ženy mohly vykonávat profese, které byly dříve svěřovány pouze mužům a na ženy v zaměstnání přestalo být pohlíženo jako na ty, které „*ujídají mužům chleba tím, že pracují za plat a drží pro svou parádu místo, v němž by mohl ženatý muž uživit celou rodinu*.“²¹⁹ V dalším článku autorka reaguje na stížnosti mužů, kteří prý nemají co nosit a je jim stále zima, přitom ženy si sobecky neustále vymýšlejí novou módu. Autorka situaci glosuje se slovy, že muži jsou moc pyšní na to, aby se oblékali prakticky.²²⁰ V rubrice se také nacházely články, které se věnovaly výchově dětí, v jednom článku je maminkám např. předkládáno, jak si poradit se „zlým miminkem.“²²¹ List, na kterém se nacházelo čtení pro ženy byl často doplněn o rubriku s názvem Osobní a rodinné zprávy, ve které byly čtenářům obvykle nabízeny lékařské či právní služby. Nejčastěji však byla na tomto místě publikována osobní poděkování za projevenou soustrast nad ztrátou blízké osoby.

List byl dále doplněn o inzerci nabízející všemožné služby a produkty. Součástí nedělního Českého slova byla stále dětská příloha Kvítka, která zde vycházela v rozsahu jednoho listu. Obsahem Kvítka byly nejčastěji krátké či kreslené vtipy, které byly z velké části protkány nacistickou propagandou. Názorným příkladem může být krátký satirický příspěvek s názvem *Počítání v Canterbury*,²²² ve kterém směšně vyobrazený anglický biskup skládá mši za bolševiky a krátce na to poskytne za úplatu pomoc židům, kteří „*ukřížovali jeho pána*.“ Satirické příspěvky a karikatury měly často antisemitský nebo rasistický ráz. Na jedné karikatuře je zobrazen žid s glóblem, pomyslně řídící zeměkouli, další obrázek vyobrazuje opice v uniformách, kdy se jedna ptá druhé: „*Ty, co je to kultura? To smím jíst britské misionáře jen vidličkou?*“²²³ Váleční nepřátelé nacistů byli terčem vtipů pravidelně. Satira nejčastěji směřovala na Velkou Británii, Spojené státy a Sovětský svaz, včetně jejich čelních představitelů W. Churchilla,²²⁴ F. D. Roosevelta²²⁵ a J. V. Stalina.²²⁶

V Kvítku vycházely také rubriky s názvy Naše milé Kvítka a Píšeme kvítka, kde byly publikovány žerty, které zasílaly do redakce dětské čtenáři. Mez těmito příspěvky se

²¹⁹ Fr. Soldán: *Ženská práce se konečně hodnotí*, České slovo, 7.3.1943, roč. XXXV, č. 9, s. 6

²²⁰ Jarmila Berunková: *Je mužská móda praktická?* České slovo, 10.1.1943, roč. XXXV, č. 1, s. 6

²²¹ B.H.: *Máte také zlé miminko?* České slovo, 5.9.1943, roč. XXXV, č. 34, s. 6

²²² NESG. *Počítání v Canterbury*, Kvítka, 1.8.1943, roč. XVIII, č. 29, s. 1

²²³ NESG. *Bez názvu*, Kvítka, 6.6. 1943, roč. XVIII, č. 21 s. 1

²²⁴ NESG. *Cesta zarubaná*, Tamtéž

²²⁵ NESG. *Na okně bílého domu*, Kvítka, 5.9.1943, roč. XVIII, č. 34, s. 1

²²⁶ *Brüsseler Zeitung: Komiterna v mlze*, Kvítka, 6.6. 1943, roč. XVIII, č. 21 s. 1

objevovaly také vtipy, které zesměšňovaly válečné nepřátele nacistů.²²⁷

6.2.2.2 Autoři

V ženské rubrice s názvem Co zajímá ženu byla většina článků nepodepsána, nebo se zde nacházely pouze iniciály. Mezi uvedenými autory byli A. N. Staňková, Mariana Klimentová, Fr. Soldán a Jarmila Berunková. U přiložených kreseb a fotografií byl uváděn zdroj České slovo, kromě toho se zde objevila kresba z francouzského týdeníku La Gerbe.²²⁸ Také v dětské příloze Kvítko autoři příspěvků uváděni nebyli, nebo se zde neházely iniciály, zkratky, příjmení či pseudonymy, mezi kterými byli nejčastěji Vavřík, Čičovský a Malina. Také se zde objevila karikatura z bruselského deníku Brüsseler Zeitung.²²⁹

6.2.2.3 Shrnutí nedělního Českého slova z roku 1943

V roce 1943 vycházelo nedělní České slovo v rozšířeném vydání s rozsahem zpravidla 10 listů. To představovalo téměř dvojnásobný rozsah oproti výtiskům z ostatních dnů týdne. Kromě běžné denní publicistiky, která se nejčastěji věnovala probíhající válce, zde vycházela ženská rubrika s názvem Co zajímá ženu. Světová válka, se kterou se pojil hospodářský pokles, se zrcadlila i v článcích této rubriky. Tématem příspěvků bylo nejčastější šetření v podobě úsporných receptů nebo návodů na šití například ze starých látek. Z článků byla také patrná změna pracovního trhu, který reagoval na probíhající válku nutností zapojit více žen do zaměstnání, a to i takových, které dříve vykonávali výhradně muži. V rubrice se dále objevovaly témata spojená s módou nebo péčí o děti.

Součástí nedělního Českého slova byla také dětská příloha Kvítko, ve které vycházely nejčastěji krátké satirické vtipy, karikatury či kreslené vtipy. Témata těchto příspěvků byla silně ovlivněna nacistickou propagandou. Karikatury a vtipy měly mnohdy antisemitský a rasistický charakter nebo měly za cíl zesměšnit nepřátele nacistického

²²⁷ J.P.: *Píšeme Kvítku*, Kvítko, 3.10. 1943, roč. XVIII, č. 38, s. 1

²²⁸ La Gerbe byl francouzský týdeník, který spolupracoval s nacistickým Německem a vycházel v Paříži od července 1940 do srpna 1944.

²²⁹ Brüsseler Zeitung byl celostátní německy psaný deník s redakcí v Bruselu, který vycházel během německé okupace Belgie ve druhé světové válce od 1. července 1940 do 2. září 1944.

Německa, zejména Velkou Británií, Spojené státy a Sovětský svaz. U drtivé většiny článků v ženské rubrice i dětské příloze autoři uvádění nebyli, nebo se zde nacházely pouze iniciály.

6.2.3 Shrnutí nedělního Českého slova z roku 1933 a 1943

Nedělní české slovo vycházelo v obou zkoumaných letech v rozšířeném vydání s dvojnásobným rozsahem oproti výtiskům z ostatních dnů týdne. V roce 1933 obsahovalo nedělní vydání 24-30 listů, ke kterým byly přiloženy dvě samostatné dětské přílohy v délce 8 stran, o dekádu později vycházelo nedělní České slovo zredukovaným rozsahem pouhých 10 listů. Rozšíření nedělního vydání tvořily specifické nedělní literární a zájmové rubriky včetně dětských příloh. Literární příspěvky v roce 1933 tvořily zejména humorné povídky, zpravidla na téma partnerských vztahů, ale také satirické příspěvky, které komentovaly společenské, kulturní a politické poměry. Kromě toho zde vycházela četba na pokračování v podobě dobrodružných románů od českých i zahraničních autorů. Součástí byly také populárně naučné rubriky, které přinášely články v zábavné, odlehčené formě nejčastěji s přírodovědnou, ale také historickou, nebo kulturní tematikou. Toto zájmové či odpočinkové čtení, včetně románu na pokračování a motoristické rubriky AUTO-MOTO, se v Českém slově z roku 1943 již neobjevovalo.

Součástí obou vydání byla dále ženská rubrika, která nejprve vycházela pod názvem Ženské slovo, v roce 1943 nesla název Co zajímá ženu. V prvním zkoumaném roce byly nejčastějšími tématy partnerské vztahy, výchova dětí, gastronomie, dámská etika, nebo informace o ženských spolcích a činnostech významných žen. V roce 1943 byla témata příspěvků ovlivněna probíhající válkou a hospodářským poklesem. Obsahy článků plnilo téma hospodárnosti v podobě úsporných receptů, nebo návodů na šití. V roce 1933 vycházela v nedělním vydání Českého slova ještě ženská rubrika Slovo o módě, která čtenářkám nejčastěji přinášela novinky o módních trendech. Tato rubrika se již v roce 1943 v nedělním Českém slově nenacházela.

V obou zkoumaných letech byly součástí nedělního vydání dětské přílohy. V roce 1933 v nich vycházelo českými umělci bohatě ilustrované Kvítko, které nejčastěji obsahovalo kreslené vtipy, a také Slovíčko, které bylo zaměřeno literárněji. Vycházely v něm pohádky, básničky a vzdělávací rubriky. V roce 1943 již vycházelo pouze Kvítko, jehož obsahem byly nejčastěji nacistickou propagandou protkané kreslené vtipy či karikatury a krátké satirické texty. Tyto příspěvky obvykle parodovaly válečné nepřátele

hitlerovského Německa nebo měly antisemitský či rasistický charakter.

Z článků nedělního Českého slova z roku 1933 bylo patrné znepokojení z rostoucí moci Hitlera a nacistů, v roce 1943 již obsahy článků plně souzněly s propagandou okupantů. V roce 1943 nedělní České slovo přišlo o všechny literární a zájmové rubriky, včetně románu na pokračování. Zůstala pouze ženská rubrika a dětská příloha, které vycházely v méně než polovičním rozsahu. V roce 1933 se podílela na tvorbě obsahu odpočinkových rubrik a příloh široká škála předních českých publicistů a umělců, v roce 1943 u většiny článků nedělního Českého slova autoři uvedeni nejsou.

6.3 Nedělní vydání Venkova a Českého slova z let 1933 a 1943

Nedělní verze obou deníků byla specifická tím, že byla vydávána v rozšířeném vydání s obdobnou, více než dvojnásobku délkou rozsahu, oproti výtiskům z ostatních dnů a představovala vrchol publikační činnosti uplynulého týdne. Vycházela v nich běžná denní publicistika s pravidelnými rubrikami a rozšíření tvořily specifické nedělní rubriky a přílohy, které měly odpočinkový a zábavní či vzdělávací charakter. Do těchto rubrik přispívali významní čeští redaktoři, vědci, spisovatelé a ilustrátoři.

Hlavní část tvořily literární rubriky, které nejčastěji obsahovaly prozaické příspěvky ve formě povídek. Součástí nedělního Venkova byla také poezie. V nedělním Českém slově vycházely nejčastěji humorné povídky, které byly zpravidla zasazeny do prostřední městského života, a jejichž tématem byly partnerské vztahy nebo společenská, kulturní a politická satira. Povídky v nedělním Venkově se nejčastěji odehrávaly v prostředí venkova, přírody a zemědělství a objevovaly se mezi nimi humorné i melancholické příběhy.

Součástí obou deníků byla v roce 1933 také četba na pokračování v podobě dobrodružných románů od českých i zahraničních autorů. Kromě krásné literatury si mohli čtenáři přečíst cestopisné a kulturní reportáže nebo se dozvědět zajímavé informace z populárně naučných článků. Kulturně zaměřené články v obou denících reflektovaly vzrůstající popularitu filmu, ale také rozhlasu. V denících se objevují vysílací programy nebo prepisy rozhlasových pořadů. Nedělní Venkov se také skrze kulturní reportáže snažil přiblížit čtenářům rustikální architekturu, venkovské tradice nebo umělce, kteří se věnovali

selství.

Populárně naučné rubriky v obou denících byly bohatě ilustrovány tematickými kresbami nebo fotografiemi. Nejčastěji se věnovaly přírodovědným tématům, pravidelně také historii. V Českém slově měly tyto rubriky odlehčený, zpravidla zábavný a humorný charakter. Venkov, který věnoval tématům přírody velký prostor, naopak přinášel články s věcným, odborným charakterem a nejčastěji čtenáře vzdělával o české fauně a flóře. Oproti Českému slovu měl však Venkov bohatou zábavní a hádankovou sekci s rébusy nebo křížovkami a také čtenářům přinášel šachovou rubriku. Pokud čtenář úlohy vyřešil, mohl výsledek zaslat do redakce a soutěžit o ceny.

V obou denících dále vycházela rubrika zaměřená na ženy, ve kterých publikovaly výhradně ženské autorky. Společnými tématy ženských rubrik v obou denících byly partnerské vztahy, péče o děti, gastronomie nebo móda a šití. Autorky Venkova obhajovaly selský způsob života a v agitačních člancích čtenářkám radily, jak být dobrými hospodyněmi, nebo je nabádaly, aby lpěly na selských tradicích a neodcházely do měst. Autorky také ve svých člancích pravidelně reflektovaly dopady velké hospodářské krize a úspory zde byly jedním z ústředních témat. Články, které se týkaly hospodářské krize a úspor se v ženské rubrice Českého slova často neobjevovaly. Rubrika se více orientovala na městský život a často také informovala o činnosti či úspěších žen ve veřejné sféře na domácí i zahraniční půdě. V Českém slově dále vycházela ženská rubrika zaměřená výhradně na módu.

V obou denících se nacházela rubrika orientovaná na motorismus. Příspěvky měly obdobný obsah a poskytovaly čtenářům praktické rady k řízení a údržbě vozidel nebo informace o populárních automobilových a motocyklových závodech. Kromě toho přinášely novinky z oblasti automobilového průmyslu, nebo rychle se měnící dopravní legislativy.

Součástí nedělních vydání obou deníků byly také rozsáhlé, bohatě ilustrované dětské přílohy, které měly zábavní a vzdělávací charakter. V deníku Venkov vycházela dětská příloha v roce 1933 jako součást pátečního vydání. V roce 1943 byla již součástí nedělního výtisku. Nacházela se zde četba na pokračování, básničky, říkanky a pestrá hádanková rubrika. V Českém slově vycházela dětská příloha zaměřená na ilustraci a kreslené vtipy a literární příloha s pohádkami, básničkami a vzdělávacími rubrikami.

Součástí většiny nedělních rubrik obou deníků byla bohatá inzerce, která s nabízenými službami či produkty korespondovala s jejich obsahem.

V roce 1943 vycházely deníky pod dohledem nacistických okupantů a obsah jejich

nedělních rozšířených vydání byl značně zredukován. Deníky přišly o většinu zájmových a odpočinkových rubrik, včetně románu na pokračování, motoristické rubriky a populárně naučných rubrik. Ve Venkově již nevycházela hádanková rubrika. Deníky přišly o své autory z řad významných českých publicistů a umělců, většina příspěvků v tomto roce nebyla podepsána. V nedělním Venkově vycházela krátká literární rubrika, která zpravidla obsahovala několik povídek či anekdot a básní, jejichž děj byl situován do venkovského prostředí a ústředním tématem byla nejčastěji láska. Příznačným znakem pro tyto příspěvky byla pozitivita a šťastný konec. V Českém slově literární rubriky vůbec nevycházely. V obou denících se zachovala značně zkrácená ženská rubrika, která čtenářkám přinášela články, jejichž tématem byly nejčastěji úspory, a to zejména v oblasti gastronomie.

V obou denících v roce 1943 stále vycházela dětská příloha, avšak ve výrazně zredukované podobě. V deníku Venkov měla dětská příloha obdobnou podobu, jako v roce 1933. Vycházely zde pohádky, básničky, říkanky i hádanková rubrika. Dětská příloha v Českém slově se změnila k nepoznání. Bohatou ilustraci, pohádky a vzdělávací příspěvky vystřídal satirické příspěvky a kreslené vtipy, které byly protkány nacistickou propagandou a často měly silně antisemitský a rasistický charakter.

6.4 Vyhodnocení výzkumných otázek

Provedená analýza nedělních verzí deníků Venkov a České slovo umožnila zodpovědět výzkumné otázky.

V1. Plnily nedělní přílohy zábavní funkci a nabízely čtenářům rovněž určité odpočinkové čtení?

Nedělní rozšířená vydání deníků České slovo a Venkov přinášela kromě běžné denní publicistiky také zábavní a zájmové rubriky a přílohy. Vycházely zde hádankové zábavní rubriky s rébusy a křížovkami nebo šachové úlohy. Stěžejní část nedělních příloh a rubrik tvořilo odpočinkové čtení v podobě krásné literatury od významných českých i zahraničních autorů. Vycházely zde povídky, poezie, romány na pokračování a obrázkové přílohy. Kromě toho zde byla publikována populárně naučná publicistika mnohdy v zábavné či odlehčené formě anebo kulturní a cestopisné reportáže. Nedílnou součástí těchto příspěvků byla bohatá a ilustrace ve formě kreseb a fotografií.

V2. Obracely se na děti a ženy, zatímco denní vydání bylo převážně určené mužům?

Nedělní přílohy a rubriky se obracely na muže, ženy i děti. Odpočinkové čtení a většina zájmových a zábavních rubrik neměly zaměření. Kromě toho však v obou denících vycházely rubriky určené ženám a také rozsáhlé dětské přílohy. V deníku Venkov vycházela v roce 1933 ženská rubrika Žena-Domov a v roce 1943 s názvem Žena-Domov-Svět. Čtení pro děti vycházelo v příloze Dětská zahrádka, která byla v roce 1933 součástí pátečního vydání Venkova, v roce 1943 vycházela s názvem Venkov Dětem a byla již součástí nedělního vydání. V Českém slově vycházely roku 1933 ženské rubriky Slovo o módě a Ženské slovo. V roce 1943 pak rubrika s názvem Co zajímá ženu. Součástí nedělního Českého slova z roku 1933 byly dětské přílohy Kvítko a Slovíčko, v roce 1943 vycházelo pouze Kvítko.

V3. Promítalo se odlišné politické zaměření deníků i do jejich nedělních příloh?

Nedělní rubriky a přílohy měly výhradně zábavní a odpočinkovou funkci a nebyly zatěžovány politickou agendou. Z příspěvků je však patrná rozdílná povaha či zaměření obou deníků a odlišná čtenářská základka. Literární příspěvky Venkova byly tematicky zaměřeny na život venkovského člověka, zemědělství či přírodu. Mnoho příspěvků a článků obhajovalo či chvalořečilo venkovský způsob života, selské tradice a kulturu a vymezovalo

se vůči městskému způsobu života. Literární příspěvky a články Českého slova byly více orientovány na městský život a městskou kulturu a proti venkovskému způsobu života se nevymezovaly.

V4. Zasáhla propaganda v období Protektorátu Čechy a Morava do obsahu nedělních příloh?

Ve zkoumaných nedělních příspěvcích deníku Venkov se propaganda neobjevovala. Literární rubriky přinášely odpočinkové čtení, které mělo pozitivní či humorný charakter a v dětské ani ženské rubrice se propaganda také neobjevovala. Příspěvky Deníku České slovo však propagandou protkány byly, zejména pak dětská příloha Kvítka, která obsahovala kreslené vtipy či karikatury a krátké satirické texty jež zesměšňovaly válečné nepřátele hitlerovského Německa nebo měly antisemitský či rasistický charakter.

7 Závěr

Cílem této diplomové práce byl rozbor nedělních příloh deníků České slovo a Venkov z let 1933 a 1943. Nedělní verze deníků vycházely v této době v rozšířené podobě, kterou tvořily specifické přílohy a rubriky. Za pomoci obsahové analýzy práce zjišťovala, jak tyto příspěvky vypadaly, jakým tématům se věnovaly, jakou měly funkci a jak se ve zvoleném časovém horizontu a historickém kontextu proměnily. Kromě toho práce za pomoci předem stanovených výzkumných otázek zjišťovala, zdali bylo součástí těchto příloh rovněž odpočinkové čtení, jestli se obracely také na ženy a děti, zdali se promítlo odlišné politické zaměření deníků do těchto příloh a jestli do nich v období Protektorátů Čechy a Morava zasáhla propaganda.

Nedělní verze zkoumaných deníků byly vydávány s více než dvojnásobnou délkou, oproti výtiskům z ostatních dnů týdne. Vycházela v nich běžná denní publicistika s pravidelnými rubrikami a rozšíření tvořily specifické nedělní rubriky a přílohy, které měly zájmový, zábavní nebo naučný charakter. Do těchto rubrik přispívali významní čeští redaktori, vědci, spisovatelé a ilustrátoři. Většinu těchto příspěvků tvořilo odpočinkové čtení v podobě krásné literatury. Nejčastěji zde vcházely povídky či anekdoty, dále dobrodružné romány na pokračování a nedílnou součástí nedělního Venkova byla také poezie. Literární přílohy deníku Venkov se svými tématy soustředily na život venkovského člověka a selkou kulturu, zatímco České slovo se více orientovalo na městský život. Kromě krásné literatury zde vycházely také kulturní a cestopisné reportáže, nebo populárně naučné články. Tyto příspěvky byly zpravidla bohatě ilustrovány nebo doplněny o fotografie. V Českém slově měly tyto rubriky odlehčený, zpravidla zábavný a humorný charakter. Venkov, který věnoval velký prostor zejména tématům přírody, naopak přinášel články s věcným, odborným charakterem. Oproti Českému slovu měl však Venkov bohatou zábavní hádankovou rubriku s rébusy a křížovkami nebo šachovými úlohami.

V obou denících dále vycházela rubrika zaměřená na ženy, ve které publikovaly výhradně ženské autorky. Společnými tématy ženských rubrik v obou denících byly partnerské vztahy, péče o děti, gastronomie nebo móda a šití. Autorky Venkova nejčastěji obhajovaly selský způsob života a také radily čtenářkám, jak být dobrými hospodyněmi. Do těchto článků se také promítala témata spojená s dopady hospodářské krize. Autorky ženských rubrik Českého slova se více orientovaly na městský život a téma úspor zde nebylo markantní.

Součástí nedělních vydání obou deníků byly také rozsáhlé, bohatě ilustrované dětské přílohy, které měly zábavní a vzdělávací charakter. V deníku Venkov vycházela dětská příloha v roce 1933 jako součást pátečního vydání. V roce 1943 byla již součástí nedělního výtisku. Nacházela se zde četba na pokračování, básničky, říkanky a pestrá hádanková rubrika. V Českém slově vycházela dětská příloha zaměřená na ilustraci a kreslené vtipy a literární příloha s pohádkami, básničkami a vzdělávacími rubrikami.

Nedělní přílohy a rubriky měly zejména zábavní a odpočinkovou funkci a odlišné politické zaměření deníků se do nich nepromítalo. Z příspěvků je však patrné odlišné zaměření deníků. Příspěvky Venkova byly určeny zemědělskému či venkovskému lidu, zatímco České slovo se orientovalo na také městské obyvatelstvo a kulturu.

V roce 1943 byl obsah zábavních či odpočinkových příspěvků značně zredukován.

Deníky přišly o většinu zájmových, a odpočinkových rubrik, včetně románu na pokračování, motoristické rubriky, populárně naučných a hádankových rubrik. Deníky také přišly o své autory z řad významných českých publicistů a umělců a většina příspěvků v tomto roce nebyla podepsána. Do témat článků se promítala hospodářská krize a válečná témata, propaganda se objevovala výhradně v Českém slově.

V nedělním Venkově z roku 1943 vycházela krátká literární rubrika, která zpravidla obsahovala několik povídek a básní, jejichž děj byl situován do venkovského prostředí a ústředním tématem byla obvykle láska. Příznačným znakem pro tyto příspěvky byla pozitivita. V Českém slově literární rubriky vůbec nevycházely. V obou denících se zachovala výrazně zkrácená ženská rubrika. Tématem článků byly nejčastěji úspory v oblasti gastronomie.

V roce 1943 stále vycházela v obou denících dětská příloha, avšak ve značně zkrácené podobě. V deníku Venkov mělo dětské čtení obdobnou podobu, jako v roce 1933. Dětská příloha v Českém slově se změnila k nepoznání. Bohatou ilustraci, pohádky a naučné příspěvky vystřídal satirické příspěvky, které byly protkány nacistickou propagandou.

SUMMARY

The aim of this thesis was to analyse the sunday supplements of the daily newspapers České slovo and Venkov from 1933 and 1943. The sunday versions of the dailies were published in an expanded form at this time, consisting of specific supplements and columns. Using content analysis, the thesis investigated what these supplements looked like, what topics they dealt with, what their function was, and how they changed in the chosen timeframe and historical context. In addition, the thesis used predetermined research questions to find out whether these supplements also included leisure reading, whether they also addressed women and children, whether the different political

orientation of the newspapers was reflected in these supplements, and whether propaganda intervened in them during the Protectorate of Bohemia and Moravia.

The Sunday versions of these newspapers were published at more than twice the length of the copies published on other days of the week. The usual daily journalism was published here with regular columns and it was extended by specific Sunday columns and supplements that were of a relaxing, entertaining or educational nature. Important Czech editors, scientists, writers and illustrators contributed to these columns. Most of these contributions were relaxing reading in the form of beautiful literature. The most frequent were short stories or anecdotes, followed by adventure novels in continuation, and poetry was also an integral part of Sunday *Venkov*. The literary supplements of the daily *Venkov* focused on the life of the rural man and peasant culture, while *České slovo* was more oriented towards urban life. In addition to beautiful literature, it also published cultural and travel reports or popular science articles. These articles were usually richly illustrated or accompanied by photographs. In *České slovo*, these columns were light-hearted, usually entertaining and humorous. On the other hand, *Venkov*, which devoted a large space to nature topics in particular, brought articles with a factual, professional character. Unlike *České slovo*, however, *Venkov* had a richly entertaining puzzle section with riddles and crosswords or chess problems.

Both dailies also published a section aimed at women, in which only female authors published. The common themes of the women's sections in both dailies were partner relationships, childcare, gastronomy and fashion and sewing. The authors of *Venkov* most often advocated the peasant way of life and also advised female readers on how to be good housewives. Topics related to the impact of the economic crisis were also reflected in the articles. The authors of the women's sections of *České slovo* were more oriented towards urban life and the topic of savings was not prominent here.

The Sunday editions of both dailies also included extensive, richly illustrated children's supplements that were entertaining and educational. In 1933, the daily *Venkov* published a children's supplement as part of its Friday edition. In 1943 it was already part of the Sunday edition. It featured continuous reading, poems, nursery rhymes and a colourful puzzle section. *České slovo* published a children's supplement focusing on illustrations and cartoons and a literary supplement with fairy tales, poems and educational columns.

In 1943 the content of the entertainment or recreational contributions was greatly

reduced. The daily newspaper lost most of its interest, and recreation columns, including the novel-in-progress, the motoring column, and the popular education and puzzle columns. The journals also lost their contributors of prominent Czech authors and artists, and most contributions this year were not signed. The economic crisis was reflected in the topics of the articles, and war themes and propaganda appeared exclusively in *České slovo*.

A short literary column appeared in the Sunday *Venkov* of 1943, which usually contained a few short stories and poems set in a rural setting, and the central theme was usually love. The characteristic feature of these pieces was positivity. The literary columns did not appear in *České slovo* at all. Both dailies retained a significantly abbreviated women's section. The subject of the articles was most often savings in the gastronomy sector.

A children's supplement was still published in both dailies in 1943, but in a much shortened form. The children's supplement in the daily *Venkov* was similar to that in 1933. The children's supplement in *České slovo* had changed beyond recognition. The rich illustrations, fairy tales and educational articles were replaced by satirical articles that were laced with Nazi propaganda.

Použitá literatura

BEDNAŘÍK, Petr, Jan JIRÁK a Barbara KÖPPLOVÁ. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*. 2., upravené a doplněné vydání. Praha: Grada, 2019. ISBN 978-80-271-0553-3.

BERG, B. L. *Qualitative research methods for the social sciences*. Boston: Allyn and Bacon, 1998

- Beránková, M., Krivánková, A. & Ruttkay, F., 1984. *Dějiny československé žurnalistiky. III. díl, Český a slovenský tisk v letech 1918-1944*, Praha: Novinář.
- CRESWELL, J., W. *Qualitative Inquiry and Research Design: Choosing Among Five Traditions*. Thousand Oaks, Calif., 1998
- DOSTÁL, Vladimír V., Magda BILÍKOVÁ, Hana NOVÁKOVÁ a Jitka UHDEOVÁ. *Agrární strana: její rozmach a zánik*. Brno: Atlantis, 1998. ISBN 80-7108-133-7.
- EMMERT, František. *Průvodce českými dějinami 20. století*. Brno: Clio, 2012. ISBN 978-80-905081-0-1.
- GEBHART, Jan, Barbara KÖPPLOVÁ a Jitka KRYŠPÍNOVÁ. *Řízení legálního českého tisku v Protektorátu Čechy a Morava*. V Praze: Karolinum, 2010. ISBN 978-80-246-1632-2.
- GEBHART, Jan, Kuklík, Jan. *Počátky Národního souručenství v roce 1939*. In: *Český časopis historický = The Czech Historical Review* / Praha: Historický ústav AV ČR 91, č. 3, (1993)
- HARNA, Josef a Vlastislav LACINA, ed. *Politické programy českého a slovenského agrárního hnutí 1899-1938*. Praha: Historický ústav, 2007. Edice politických programů. ISBN 978-80-7286-113-2.
- HARNA, J. *Český národní socialismus*. In MALÍŘ, Jiří; MAREK, Pavel a kol. *Politické strany: vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československu v letech 1861-2004*. I. díl: 1861-1938. Brno: Doplněk, 2005.
- HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Čtvrté, přepracované a rozšířené vydání. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-0982-9.
- KOČIAN, Jiří. *Československá strana národně socialistická v letech 1945-1948: organizace, program, politika*. Brno: Doplněk, 2002. Knihy dokumenty. ISBN 80-7239-138-0.
- KONČELÍK, Jakub, Pavel VEČEŘA a Petr ORSÁG. *Dějiny českých médií 20. století*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-698-8.
- MALÍŘ, Jiří a Pavel MAREK. *Politické strany: vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československu v letech 1861-2004*. Brno: Doplněk, 2005. ISBN 80-7239-180-1.
- OSVALDOVÁ, Barbora a Jan HALADA. *Praktická encyklopedie žurnalistiky a marketingové komunikace*. 3., rozš. vyd. Praha: Libri, 2007. ISBN 978-80-7277-266-7.

REIFOVÁ, Irena. *Slovník mediální komunikace*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-926-7.

RUBIN, A. M. *Media uses and effects: A uses-and-gratifications perspective*. V: J. Bryant & D. Zillmann (Eds.), *Media effects: Advances in theory and research*, 1994.

ŠALDA, Jaroslav. *Budování tisku za Rakouska, Československé republiky a jeho obrana za německé okupace: [paměti bývalého generálního ředitele tiskového a vydavatelského koncernu Melantrich]*. Praha: EVA – Milan Nevole, 2001.

Analyzovaná média

České slovo, 1933 a 1943

Venkov, 1933 a 1944

